

Duo-stages, co-teaching

Onderzoeksrapport

augustus 2018

praktijkgericht **onderzoek**

Kenniscentrum Talentontwikkeling
Hogeschool Rotterdam
Lectoraat Samen opleiden

Mariëlle Theunissen
m.m.v. Marja Poulussen en Nicky de Vries

20 augustus 2018

Duo-stages, co-teaching

Onderzoeksrapport

Mariëlle Theunissen

m.m.v. Marja Poulussen en Nicky de Vries

20 augustus 2018

Inhoudsopgave

Aanleiding	5
Literatuurstudie	6
Het leraarsberoep als collaboratief beroep	6
Co-teaching	6
Onderwijs ontwerpen	7
Conclusie n.a.v. literatuurstudie	7
Onderzoeksdoel en -vragen	7
Onderzoeksaanpak	8
Mentimeter	8
Interviews	8
Vragenlijsten	9
Tijdpad	10
Resultaten	10
1. Mentimeter	10
2. Interviews	10
2.1 Begeleiders	10
2.2 Studenten	14
3. Vragenlijsten	16
3.1 Begeleiders	16
3.2 Studenten	18
Conclusies	20
Deelvraag 1: Welke vormen van duo-stages worden gebruikt?	20
Deelvraag 2: Welke voor- en nadelen van duo-stages worden ervaren door de studenten en hun begeleiders?	20
Deelvraag 3: Welke voorbereiding hebben studenten nodig voor een duo-stage?	20
Deelvraag 4: Welke professionalisering hebben schoolopleiders en werkplekbegeleiders nodig om een duo-stage goed te kunnen begeleiden?	21
Deelvraag 5: Welke randvoorwaarden zijn van belang bij het inrichten van duo-stages?	21
Aanbevelingen	21
Geraadpleegde literatuur	23
Bijlage 1: Resultaten mentimeter	24
Bijlage 2: Interview outlines	28
Bijlage 3: Resultaten van de interviews met begeleiders.	33
Bijlage 4: Resultaten van de interviews met studenten.	40
Bijlage 5: Resultaten vragenlijst begeleiders	44
Bijlage 6: Resultaten vragenlijst studenten	48

Aanleiding

De tweedegraads lerarenopleiding van het Instituut voor Lerarenopleiding van Hogeschool Rotterdam (IvL-Lero) wil in 2018-2019 graag alle eerstejaars studenten in duo's of trio's plaatsen bij hun stage op een opleidingsschool. Dat willen we niet klakkeloos doen, omdat we ons realiseren dat dat zowel voor studenten als school- en werkplek-begeleiders gevolgen heeft. Daarom voeren we in 2017-2018 een exploratief onderzoek uit onder een klein aantal duo's en hun werkplekbegeleiders die hier ervaring mee opdoen. In 2017-2018 lopen er een aantal eerstejaars studenten bij wijze van proef een duo-stage bij enkele van onze opleidingsscholen. Met duo-stage bedoelen we de plaatsing van twee studenten (in een enkel geval komt ook drie studenten voor) van hetzelfde vak bij één werkplekbegeleider, of bij één sectie/team in het geval de begeleiding door een groep mensen wordt gedaan.

Literatuurstudie

In de literatuur wordt duo-stages gekoppeld aan de visie op het beroep van leraar en aan co-teaching. Met name in België en Verenigde Staten is er onderzoek naar gedaan.

Het leraarsberoep als collaboratief beroep

Het pleidooi om het leraarsberoep als een collaboratief beroep te zien, wordt steeds sterker (Snoek, Kools, & Walraven, 2016; Holvoet, Feremans, & Depaepe, 2017; Nokes, Bullough jr., Egan, Birrell, & Hansen, 2008). Lesgeven wordt veelal gezien als een individuele verantwoordelijkheid van elke leraar, waardoor ieder over alle kwaliteiten moet beschikken die in de bekwaamheidseisen zijn omschreven. Als lesgeven meer als een gedeelde verantwoordelijkheid wordt gezien, kan er meer gebruik gemaakt worden van elkaars kwaliteiten en kunnen leraren zich meer profileren en specialiseren. Collectief leren is een effectief kenmerk van professionalisering (Van Veen, Zwart, Meirink, & Verloop, 2010). De lerarenopleiding zou daarom onderlinge samenwerking tussen leraren (in opleiding) als inherent onderdeel van het leraarschap moeten beschouwen. Dat kan de lerarenopleiding uitdragen door haar studenten vanaf het begin van de opleiding te laten samenwerken bij bijvoorbeeld reflectie op praktijkervaringen en het delen van expertise, en studenten samen op stage te laten gaan. Het expliciet kiezen voor duo-stages in de lerarenopleiding hoort ingebed zijn in de visie van de lerarenopleiding.

Co-teaching

Co-teaching wordt veel gebruikt in het speciaal en passend onderwijs (Beyers Brown, Howether, & Morgan, 2013; Pontier, 2013). Daar wordt bekeken hoe de rol- en taakverdeling het beste is tussen leraar en ambulante begeleider, tussen leraar en klassenassistent, tussen leraar en expert (wiens hulp is ingeroepen n.a.v. een specifiek probleem). Voor een goede co-teaching is een 'klik' nodig tussen de samenwerkingspartners. Aandachtspunten voor de samenwerking die daarbij worden genoemd zijn: communicatie, co-planning, afstemming van instructie en toetsing, en aandacht vooraf voor conflicthantering tussen de samenwerkingspartners. Baeten en Simons (2014) constateren in hun reviewstudie dat duo-stages niet alleen een kwantitatief probleem kunnen oplossen met betrekking tot het

aantal beschikbare stageplaatsen, maar ook goed is om studenten beter voor te bereiden op het leraarsberoep. Zij onderscheiden vijf modellen voor co-teaching, die gebruikt worden bij duo-stages, met een toenemende mate van samenwerking:

1. Observatie: de een geeft les, de ander observeert.
2. Coaching: de een geeft les, de ander coacht (geeft suggesties en steun)
3. Klassenassistent: de een geeft les, de ander assisteert
4. Gelijke status
 - a. Sequentieel (ieder geeft een deel van de les)
 - b. Parallel (ieder geeft dezelfde les aan een deel van de groep)
 - c. Station (ieder werkt met een deel van de groep aan bepaalde activiteiten)
5. Teamteaching: gezamenlijke planning, uitvoering en evaluatie.

In de eerste drie modellen is één student verantwoordelijk voor de les, in de laatste twee modellen is er sprake van gelijke verantwoordelijkheid.

Ook zijn Baeten en Simons (2014) de voor- en nadelen van co-teaching in duo-stages nagegaan. Dat levert over het algemeen een positief beeld op voor zowel de studenten, de werkplekbegeleiders als de leerlingen.

Studenten moeten uiteindelijk ook voorbereid worden op individueel lesgeven. Ze moeten ook hun eigen stijl kunnen ontwikkelen (Nokes e.a., 2008). Tijdens de stage kan dit eventuele nadeel ondervangen worden door een planning, waarin ook ruimte is voor individueel lesgeven. Zeker voor studenten die al verder in de opleiding gevorderd zijn, wordt dit aanbevolen. Verder wijzen Baeten en Simons (2014) op het belang van een goede voorbereiding door werkplekbegeleiders op het begeleiden van duo-stages. Het nadeel dat een koppel minder goed samenwerkt, kan weerlegd worden door het feit dat mensen ook moeten leren samenwerken met mensen die van hen verschillen. In de begeleiding zou dit expliciete aandacht kunnen krijgen: hoe werk je samen als je met elkaar van mening verschilt. Dit zou je ook op de volgende manier onderdeel kunnen maken van de opleiding: hogerejaars studenten begeleiden jongerejaars studenten op het punt van 'samenwerking' tijdens de duo-stage, waardoor de ouderejaars tevens hun agogische vaardigheden kunnen trainen ("Opstarten van duostages", z.d.).

Tabel 1. Voor- en nadelen van duo-stages op basis van de literatuurstudie.

	Voordelen	Nadelen
Studenten	<ul style="list-style-type: none"> • Steun: veiligheid, kunst afkijken bij elkaar • Dialoog: over onderwijs en leren • Professionele groei: reflectie komt gemakkelijk op gang • Persoonlijke groei: meer zelfvertrouwen • Tijdwinst: bij praktische taken zoals kopiëren • Minder problemen met klassenmanagement: omdat er meer ogen in de klas zijn 	<ul style="list-style-type: none"> • Gebrek aan compatibiliteit: kan worden ondervangen door goede matching • Onderlinge vergelijking: dat vergt bewustwording van de lerarenopleider en werkplekbegeleider • Moeilijk om constructieve feedback te geven: studenten vinden het soms lastig om echt eerlijk te zijn • Hoge werklast: samenwerken kost tijd • Minder individueel lesgeven
Werkplek-begeleiders	<ul style="list-style-type: none"> • Minder werklast: bv door reflectiegesprek te voeren met de ene student terwijl de andere lesgeeft • Leerwinst: studenten leveren nieuwe ideeën • Meer samenwerking in school 	<ul style="list-style-type: none"> • Hoge werklast: want je begeleidt meer studenten • Minder sterke relatie met studenten: want de studenten hebben ook al elkaar
Leerlingen	<ul style="list-style-type: none"> • Steun: leerlingen krijgen meer aandacht • Rijke en gevarieerde lessen: studenten weten soms heel creatieve lessen te bedenken, die ze niet in hun eentje hadden bedacht • Leerwinst: de cijfers gaan omhoog 	<ul style="list-style-type: none"> • Verwarrend: als de ene student het anders uitlegt dan de ander

Onderwijs ontwerpen

We hebben in de literatuurstudie geconstateerd dat het leraarsberoep als een collaboratief beroep gezien kan worden, en dat goed leren samenwerken geoefend kan worden tijdens duo-stages. Er zijn verschillende vormen van co-teaching mogelijk om duo-stages vorm te geven. Het leren samenwerken is weer een opmaat om deel te nemen aan bijvoorbeeld Docentenontwikkelteams (DOTs). In dergelijke teams wordt gewerkt aan het ontwikkelen en ontwerpen van onderwijs. In het MBO is het werken in docenten- en ontwerpteam vrij gebruikelijk. In dergelijke teams wordt bijvoorbeeld gewerkt aan de uitwerking van maatwerk, omdat het geven van een vak als rekenen anders is bij aankomende automonteurs dan bij aankomende verpleegkundigen.

De balans in het leraarsberoep tussen uitvoeren en ontwerpen verschuift steeds meer in de richting van ontwerpen, zodat het onderwijs goed kan aansluiten op het leerproces van specifieke leerlingen in een specifieke context (Snoek e.a., 2017). Ontwerpen van onderwijs binnen scholen is vaak een multidisciplinaire activiteit, waarbij samenwerken in bijvoorbeeld DOTs voor de hand ligt. In de meeste lerarenopleidingen in Nederland wordt al tijdens de opleiding de basis voor het leren ontwerpen gelegd. De studenten werken dan samen in groepjes of sluiten aan bij bestaande DOT's (Nieveen, Schalk, & Van Tuinen, 2017).

Conclusie n.a.v. literatuurstudie

Op basis van de literatuur concluderen we dat duo-stages een volwaardig – en wellicht nog beter – alternatief is, voor solo-stages. Zomaar klakkeloos invoeren is geen optie: er moet tevoren goed nagedacht worden over modellen en het ondervangen van mogelijke nadelen, zodat de meerwaarde van duo-stages bereikt kan worden. Ook hoeven duo-stages niet in alle leerjaren ingevoerd te worden.

Onderzoeksdoel en -vragen

We willen met dit onderzoek inzicht krijgen in de ervaringen en opvattingen van de direct betrokkenen, namelijk studenten en hun begeleiders. Met deze kennis kunnen we duo-stages op een verantwoorde manier inrichten, zodanig dat studenten en hun begeleiders zich beter toegerust voelen bij het lopen en begeleiden van stages in tweetallen. Ook willen we bereiken dat de voordelen van duo-stages gemaximaliseerd en de nadelen geminimaliseerd worden. Op deze manier willen we ertoe bijdragen dat het leerproces in een duo-stage optimaal kan plaatsvinden.

De concrete opbrengst van het onderzoek is - behalve een onderzoeksrapportage - ingrediënten voor de stagelessen, zodat studenten optimaal worden voorbereid op het lopen van stage in tweetallen en ingrediënten voor de professionalisering van de werkplekbegeleiders en schoolopleiders die deze duo-stages begeleiden.

De hoofdvraag voor dit exploratieve onderzoek is:

Op welke manier kan IvL-Lero duo-stages voor eerstejaars studenten het beste invoeren in 2018-2019?

Hierbij horen de volgende deelvragen:

1. Welke vormen van duo-stages worden gebruikt?
2. Welke voor- en nadelen van duo-stages worden ervaren door de studenten en hun begeleiders?
3. Welke voorbereiding hebben studenten nodig voor een duo-stage?
4. Welke professionalisering hebben schoolopleiders en werkplekbegeleiders nodig om een duo-stage goed te kunnen begeleiden?
5. Welke randvoorwaarden zijn van belang bij het inrichten van duo-stages?

Onderzoeksaanpak

Het betreft een exploratief onderzoek onder een beperkt aantal respondenten. We hebben drie meetmomenten:

- ▶ een oriënterende meting via mentimeter onder de aanwezigen bij een keynote lezing op de Schoolopleidersdag van 21 maart 2018
- ▶ interviews met een deel van de onderzoeksgroep
- ▶ schriftelijke vragenlijsten voor de gehele onderzoeksgroep

We lichten de drie meetmomenten hieronder toe.

1. Mentimeter

Tijdens een keynote lezing op de Schoolopleidersdag van 21 maart 2018 zijn gegevens via mentimeter verzameld die we hebben gebruikt ter oriëntering op het onderzoek en bij de voorbereiding van de interviewoutlines. De vragen van de mentimeter zijn gebaseerd op de literatuurstudie (bijlage 1). In de mentimeter werden alleen open vragen gesteld: de aanwezige school- en instituutsopleiders en andere belangstellenden, konden eigen antwoorden formuleren. Ze konden er ter plekke ook met elkaar van gedachten over wisselen. Het aantal ingestuurde antwoorden is hooguit indicatief: sommigen stuurden meerdere antwoorden in, anderen stuurden niet zelf meer een antwoord in, omdat hun buurman of -vrouw dat al had gedaan na hun onderlinge overleg. Met behulp van de begrippen uit de literatuur zijn de antwoorden door de onderzoekers geclusterd. Eén van de onderzoekers heeft de uitwerking voor haar rekening genomen. Tijdens een werksessie met een

tweede onderzoeker is de clustering intersubjectief doorgenomen en waar nodig verbeterd.

2. Interviews

Een klein percentage van alle eerstejaars studenten van het studiejaar 2017-2018 van IVL-Lero loopt in duo's stage (49 van de 799 = 6,1%; 21 van de 49 in duo geplaatste studenten lopen stage op een opleidings-school = 42,9%). Via de gegevens van het stagebureau, clustermanagers en instituutsopleiders zijn zo goed mogelijk alle studenten en hun begeleiders getraceerd. We hebben een deel van de studenten en hun begeleiders geïnterviewd. We hebben verschillende typen begeleiders geïnterviewd: werkplekbegeleiders (WPB'ers) en schoolopleiders (SO's) op de opleidingsscholen, instituutsopleiders (IOC'ers) en studieloopbaancoaches (SLC'ers) bij IvL-Lero. Met name de WPB'ers bleken lastig traceerbaar, omdat het stagebureau hiervan geen gegevens bijhoudt. We hebben de WPB'ers via de schoolopleiders en via onze persoonlijke contacten benaderd. Eenmaal getraceerd, konden er maar enkelen medewerking verlenen aan het onderzoek.

Ter vergelijking hebben we ook interviews gehouden met studenten die solo stage lopen en hun begeleiders. We hebben de studenten die in duo stage lopen apart van elkaar gesproken, zodat ze vrijelijk konden spreken over elkaar. Eén duo wilde het liefst samen worden geïnterviewd.

Voor de interviews zijn op basis van de literatuur outlines voorbereid (bijlage 2). Het gaat om semi-gestructureerde interviews, waardoor we een reeks onderwerpen met startvragen hadden, met ruimte om door te vragen en de mogelijkheid om de volgorde van de vragen aan te passen als dat logischer was voor het verloop van het gesprek. De interviewoutlines zijn tijdens de eerste afname uitgeprobeerd en bijgesteld voor de andere afnames.

Tabel 2. Aantal respondenten van de interviews

Respondenten	Aantal interviews
Student duo-stage	6
Student solo-stage	1
Totaal aantal studenten	7
Werkplekbegeleider duo-stage + schoolopleider duo-stage	1
Werkplekbegeleider solo-stage	1
Schoolopleider duo-stage	2
Schoolopleider solo-stage	1
Instituutsopleider	3
Studieloopbaancoach	4
Totaal aantal begeleiders	12
Totaal aantal interviews	19

NB: 1 interview met studenten duo-stage is met een tweetal gedaan, wat het totaal aantal respondenten op 20 brengt.

De interviews zijn door drie onderzoekers afgenomen, ieder ongeveer 6 interviews. Elk interview is opgenomen op audio en in samenvattende vorm uitgewerkt. De uitwerkingen zijn ter member check voorgelegd aan de respondenten, wat tot een enkele aanvulling of wijziging heeft geleid. De interviews duurden elk 30 à 45 minuten. Ten behoeve van de analyse van de interviews is op basis van de literatuur een eerste versie van het codeboek gemaakt. Dit codeboek is op basis van de interviews verder uitgebreid. Daarmee is het codeboek een combinatie van begrippen uit de literatuur en uit het interviewmateriaal zelf geworden. Het eerste interview is tijdens een werksessie door de drie onderzoekers samen geanalyseerd, zodat we vertrouwd raakten met het codeboek. Daarna zijn de interviews verdeeld: ieder analyseerde 6 interviews. De interviews zijn vervolgens doorgegeven aan een tweede onderzoeker, die de analyse controleerde, en eventueel voorstellen deed voor aanvullingen en wijzigingen. Tijdens een tweede werksessie is consensus gezocht voor de coderingen waar nog discussie over bestond. Op deze manier is op basis van intersubjectiviteit gewerkt aan een zo optimaal mogelijke analyse van het interviewmateriaal. De resultaten van de interviews zijn daarna samengevat in tabellen, waarin te zien is hoe vaak een code is toegekend, met een illustratief citaat erbij.

3. Vragenlijsten

De literatuurstudie aangevuld met de opbrengst van de interviews, vormde de basis voor de schriftelijke vragenlijsten (bijlage 4 en 5). Hiermee hebben we de totale onderzoeksgroep bevraagd. De vragenlijsten zijn tevoren op proef ingevuld door enkele studenten en collega's die verder niet bij het onderzoek betrokken zijn. Dat leidde tot enkele verbeteringen wat betreft formuleringen en mogelijkheid van invullen.

De meeste vragen zijn vijfpunts Likertschalen, en bij een aantal vragen konden de respondenten naar wens aanvullende informatie geven in een open vorm. De antwoorden op de open vragen hebben we in de analyse gesorteerd naar onderwerp. Het gaat om 5 typen respondenten: studenten duo-stages, werkplekbegeleiders van deze studenten, schoolopleiders, instituutsopleiders en studieloopbaancoaches. De werkplekbegeleiders, schoolopleiders, instituutsopleiders en studieloopbaancoaches hebben ook ervaring met solostages, zodat we hen vragen hebben gesteld over beide typen stages. De aangeschreven groep studenten is groter dan de 49 studenten waarvan we aanvankelijk wisten dat ze in duo's stage liepen, omdat we inmiddels aanvullende gegevens hadden gekregen, waaruit bleek dat mogelijk een grotere groep studenten stage liep in tweetallen. De respondenten van de interviews hebben geen uitnodiging meer ontvangen om een vragenlijst in te vullen. De respondenten hebben twee maal een reminder gekregen voordat de gelegenheid tot reageren was verstreken. De vragenlijsten zijn digitaal afgenomen via Evasys.

In de tabel staat de respons genoteerd. Respondenten die hebben aangegeven geen stage te lopen in een tweetal of geen duo-stages te begeleiden, hoefden de vragenlijst niet verder in te vullen en hebben we niet meegeteld in de respons. Het is opvallend dat het responspercentage bij de studieloopbaancoaches op nul is blijven steken, een verklaring hiervoor hebben we helaas niet.

Tabel 3. Respondenten van de vragenlijsten.

	Aangeschreven	Respons	Respons %
Studenten	128	49	38,3%
Werkplekbegeleiders	via de schoolopleiders	25	?
Schoolopleiders	48	10	20,8%
Instituutopleiders	10	5	50%
Studieloopbaancoaches	38	0	0%

De resultaten zijn geanalyseerd met beschrijvende statistieken, namelijk het gemiddelde, standaarddeviatie en percentages gegeven antwoorden. Gezien de responsaantallen zijn andere statistieken minder zinvol.

Tijdpad

In maart 2018 hebben we het onderzoek en de dataverzameling voorbereid. In april en mei 2018 hebben we de interviews afgenomen. In juni 2018 zijn de schriftelijke vragenlijsten afgenomen.

Resultaten

We presenteren de resultaten per meetmoment.

1. Mentimeter

Tijdens de schoolopleidersdag op 21 maart 2018 van de tweedegraads lerarenopleiding van het Instituut voor de Lerarenopleiding van Hogeschool Rotterdam, is tijdens de keynote lezing over duo-stages gebruik gemaakt van mentimeter. Hiermee is interactie met de aanwezigen gezocht en een eerste peiling over het onderwerp gedaan. In bijlage 1 zijn alle resultaten van de mentimeter opgenomen. Uit de resultaten blijkt dat de respondenten veel mogelijkheden zien om met vormen van co-teaching meer differentiatie voor de leerlingen te realiseren. Het hebben van meer handen voor de klas, wat duo-stages met zich meebrengt, biedt kortom kansen om leerlingen die dat nodig hebben extra begeleiding of verlengde instructie te bieden. De aanwezigen noemen in totaal 100 voordelen van co-teaching, waarvan de helft voor de studenten (52 voordelen) en de andere helft (48 voordelen) voor hun begeleiders. De belangrijkste zijn dat studenten kunnen leren van elkaar, ze elkaar kunnen ondersteunen en dat ze veiligheid vinden bij elkaar. De aanwezigen noemen in totaal 75 nadelen van co-teaching, waarvan de helft voor de studenten (36 nadelen) en de andere helft (39 nadelen) voor

hun begeleiders. De belangrijkste bezwaren zijn dat studenten meeliftgedrag zouden kunnen vertonen, ze minder eigenaarschap ervaren over hun stage, ze niet de 'echte' ervaring van het alleen voor een klas staan hebben, en dat het meer werk en chaotischer is voor hun begeleider.

Het stationsonderwijs (waarbij ieder werkt met een deel van de groep aan bepaalde activiteiten) komt volgens de aanwezigen nu al het meeste voor, en dat zou ook de meeste kansen hebben en gewenst zijn om (verder) in te voeren. Een bescheidener aantal aanwezigen (18 reacties) ziet dat co-teaching past bij het beleid van hun school, met name op het gebied van differentiatie.

De laatste vraag betrof de gewenste professionalisering voor werkplekbegeleiders om duo-stages goed te kunnen begeleiden. Daar werd 7x genoemd dat kennis en training nodig zou zijn, maar er werd ook 4x genoemd dat men 'gewoon' zou kunnen starten met een duo-stage, zonder extra scholing.

2. Interviews

De gesprekken die we hebben gevoerd, leverden een grote rijkdom aan gegevens op. Door middel van datareductie in tabelvorm, hebben we greep gekregen op alle materiaal. We lichten de belangrijkste resultaten eruit. We rapporteren resultaten die vaker dan 3x zijn genoemd. In bijlage 3 en 4 zijn alle tabellen opgenomen.

2.1 Begeleiders

We spraken in totaal 12 begeleiders. Zij doen in totaal 99 uitspraken over voordelen van duo-stages. Het van en met elkaar leren door de studenten wordt het vaakst genoemd. De begeleiders geven aan dat de studenten veel steun bij elkaar vinden: studenten voelen zich minder verloren rondlopen in hun stageschool, wat hen een veiliger gevoel geeft, en kunnen elkaar bevragen op de manier waarop ze met de leerwerktaken omgaan. Ook geven ze elkaar feedback, zowel op de gegeven lessen als de uitwerkingen van leerwerktaken. Het samen voorbereiden van lessen wordt ook enkele malen genoemd. De eventuele tijdwinst wordt met name door de instituutopleiders gerapporteerd, omdat ze meerdere studenten tegelijk kunnen bezoeken. De werkplekbegeleiders en schoolopleiders rapporteren eerder dat ze dubbel werk ervaren. Bovendien hebben er moeite mee om voldoende lessuren voor een duo beschikbaar te hebben, zoals een schoolopleider rapporteert: 'Velen bij onze opleidingsschool staan positief tov duo-stages, maar er zijn ook veel mensen

die parttime werken, en dan is het lastig om studenten meer dan één les per week te laten geven. Twee of drie lessen per week zou fijner zijn. [...] De stagedagen zouden bij voorkeur door de hogeschool in overleg met de opleidingsscholen bepaald moeten worden.' Bij solostages doet dit probleem zich niet voor: er zijn voldoende lesuren beschikbaar (4x genoemd).

De begeleiders doen in totaal 58 uitspraken over de nadelen van duo-stages. Het vaakst wordt de match tussen de studenten genoemd: als er geen klik is, kan dat de samenwerking hinderen. Soms is er sprake van meeliftgedrag (wordt 2x door de begeleiders genoemd). In de interviews met de studenten komt de (mis)match pregnanter naar voren, wat erop kan duiden dat hun begeleiders eventueel meeliftgedrag niet altijd even goed hebben kunnen signaleren en bijsturen.

Een aantal begeleiders noemt dat een duo-stage niet 'the real experience' biedt: dat is er pas als je ervaart hoe het is alleen voor de klas te staan. De begeleiders constateren (4x genoemd) dat hogerejaars meer kunnen betekenen voor de klas. Zo zegt een schoolopleider: 'de studenten die stagelopen en die solo zijn, zijn vaak ouderejaars en die doen meer in de klas. Daar heb je als onderwijsteam meer aan in de zin dat je ze ook kunt inzetten in de onderwijspraktijk, waar dat bij eerste- en tweedejaars niet kan, of niet gewenst is in ieder geval.' Zo opgevat kunnen oriënterende

(eerstejaars) stages prima in duo's gelopen worden. De begeleiders constateren dat sommige studenten die in duo's stage lopen, sterk op elkaar betrokken zijn, en daardoor minder in contact treden met anderen. Ook worden beperkingen gerapporteerd over de beschikbare ruimte in de lokalen en het feit dat de werkplekbegeleiders hun aandacht moeten verdelen over beide studenten. Dat wordt dan weer 5x als een voordeel van de solo-stages genoemd.

Het aantal toegepaste vormen van duo-stages is beperkt, een beeld dat in de vragenlijsten bevestigd zal worden. In de gesprekken komt een beeld naar voren dat sommige begeleiders creatiever zijn dan anderen met het doen van suggesties voor vormen van duo-stages naar de studenten toe. De leerwerk-taken zijn geformuleerd voor solo-stages, wat het des te belangrijker maakt dat de begeleiders opdracht geven om bijvoorbeeld samen lessen voor te bereiden, of een verdeling in de uitvoering te maken, waarbij de een bijvoorbeeld het huiswerk bespreekt en de ander nieuwe stof uitlegt. Veel werkplekbegeleiders houden zich aan de leerwerk-taken, met als gevolg dat zij in feite twee solostages begeleiden in plaats van één duo-stage. Een schoolopleider formuleert dat als volgt: 'De wpb's volgen vooral de leerwerk-taken die de studenten hebben. Daar is de begeleiding op gericht. Dat ze hun taken en opdrachten kunnen doen'.

Tabel 4. Voordelen van duo-stages, genoemd door de begeleiders tijdens de interviews.

voordelen duo-stage	aantal x genoemd					Citaat
	WPB	SO	SLC	IO	totaal	
van en met elkaar leren	4	4	14	10	32	SLC: De talenten komen samen, daardoor kan je een mooi product opleveren. Je leert anderhalf, zeg maar.
steun	2	6	2	10	20	SO: Ik kan wel voordelen benoemen. Ik denk sowieso dat de studenten steun hebben aan elkaar. Zeker de eerstejaars. Dat zien we ook wel. Meer zien dan dat we het horen.
kunst afkijken bij elkaar		1	6	2	9	IO: Je kunt studenten sterker sturen om bij elkaar in de les te gaan kijken, ook als het van verschillende vakken is.
tijdwinst / efficiënter	1	1	2	5	9	IO: Nou eh... als ik 12 studenten moet begeleiden die op 6 locaties zitten... dat scheelt ontzettend veel tijd. Qua planning, praktisch gezien is dat handiger, heb minder contacten met wpb, de helft in feite.
samen reflecteren	1	2	3	2	8	SLC: In mijn ogen leren zij bij elkaar te kijken en elkaar feedback te geven.
samen voorbereiden	1	3	1	1	6	SO: Je kunt samen dingen oplossen, dingen voorbereiden.
veilig voelen bij stagepartner		1	3		4	SLC: Studenten kunnen veel aan elkaar hebben, met iemand naast je in dezelfde situatie voelt het veilig.

Tabel 5. Nadelen van duo-stages, genoemd door de begeleiders tijdens de interviews.

nadelen duo-stage	aantal x genoemd					Citaat
	WPB	SO	SLC	IO	totaal	
passen niet goed bij elkaar	2	1	8	3	14	SLC: Ik hoor vooral als het misgaat en dat zit vaak in de match tussen de studenten.
leer nu niet hoe het is om alleen voor de klas te staan	2	1	2	4	9	SO: Ik denk dat je op een gegeven moment ook solo moet. Want de vraag is natuurlijk of de tweedejaars ook in duo's gaan komen en de eerstejaars ook. Ik weet niet of dat altijd handig is.
kost meer tijd	2		2	3	7	IO: Ze hebben geen idee hoe ze dat moeten aanpakken, waardoor de wpb het ziet als twee stagiaires en dus veel meer tijd nodig heeft om ze te begeleiden dan dat ik nu heb.
erg betrokken op elkaar en daardoor minder op de wpb en/of team van de school		3	2		5	SO: Ik vind het een nadeel als ze in een duo stage lopen, als ze met zijn tweeën afgezonderd blijven. Vorig jaar was er een tweetal derdejaars studenten die samen een kleine baan hadden, en die trokken zoveel met elkaar op, dat ze niet in het team werden opgenomen. Het was ook nog een stelletje. Ze trokken erg naar elkaar toe, omdat ze samen die klassen deden. Dat vind ik het gevaar van een duo-stage. We hebben een heel open team, maar die twee kregen we er niet bij betrokken.
weinig fysieke ruimte in het lokaal		2		2	4	IO: Daar ben ik niet voor: op onze school zijn de lokalen te kort en te klein, zoveel onrust.
minder aandacht wpb per student	2	1	1		4	WPB: Ik denk dat het ten koste gaat van de aandacht die je aan de student kunt geven. Het is immers geregeld erg hectisch hier op school.

Tabel 6. Vormen van duo-stages, genoemd door de begeleiders tijdens de interviews.

toegepaste vormen duo-stage	aantal x genoemd					Citaat
	WPB	SO	SLC	IO	totaal	
samen de les voorbereiden	1		1	5	7	IO: Studenten hebben de ruimte van de werkplekbegeleider gekregen om samen een stuk onderwijs te ontwikkelen
ieder geeft lesdeel (sequentieel)			4	1	5	SLC: Je kunt ook zeggen dat de één de instructie geeft en de ander zet de opdracht uit, of dat de één instrueert terwijl de ander rondloopt.
samen de les uitvoeren			3	2	5	SLC: Met zijn tweeën voor de klas, mits goed voorbereid.
observatie: de een geeft les, de ander observeert.	1		2	1	4	IO: ... en ze elkaar aan het werk kunnen zien.
samen de les evalueren	1			3	4	WPB: Ze geven elkaar feedback.

Bij de solostages kunnen de leerwerktaken prima naar de letter worden uitgevoerd (6x genoemd). De begeleiders noemen 4x dat solostudenten van verschillende vakken op haar school elkaar vinden bij het werken aan bepaalde leerwerktaken, daar is als het ware geen duo-stage voor nodig. En ook bij een solostage zijn vormen van co-teaching mogelijk, zoals bijvoorbeeld de vorm van 'klassenassistent', waarbij de student of werkplekbegeleider de les verzorgt en de ander rondloopt om de leerlingen te begeleiden: 'Wat wel gebeurt is dat zij lesgeeft, en ik

bijspring als leerlingen hulp nodig hebben. Dat doet zij ook. Je hebt dan meer handen voor de klas. Dat vinden leerlingen ook prettig. Leerlingen houden van afwisseling', aldus een werkplekbegeleider van een solostage.

De begeleiders doen in totaal 99 uitspraken over de voorwaarden om een duo-stage succesvol te maken. De belangrijkste is de klik tussen de studenten. Hierbij wordt de suggestie gegeven om tijdens studieloopbaancoaching aandacht te besteden aan de matching. Overigens is als voorwaarde voor

de solostages ook 9x genoemd dat er een goede klik tussen student en werkplekbegeleider moet zijn. Dan volgt een goede voorbereiding van de studenten, waarbij ook wordt gesuggereerd dat de leerwerktaken geschikt moeten zijn voor duo-stages. Vervolgens worden de voldoende beschikbare lesuren en begeleidingstijd genoemd. Verder vinden de begeleiders het belangrijk dat ze capabel zijn om een duo te begeleiden.

De begeleiders doen 48 uitspraken over de mogelijke professionalisering die ze nodig hebben om duo-stages goed te begeleiden. Dat is een nuancering ten opzichte van onze eerdere peiling bij de

mentimeter, waar nog weinig professionaliseringsbehoefte werd gemeld. Er is behoefte aan kennis over vormen van co-teaching. Blijkbaar hebben de begeleiders in de gaten dat er meer mogelijkheden zijn dan er nu worden toegepast, en zijn ze hier nieuwsgierig naar. Verder willen ze meer leren over het begeleiden en beoordelen van tweetallen. Aan conflicthantering (3x genoemd) en het benoemen van meeliftgedrag (1x genoemd) is minder behoefte.

Tabel 7. Voorwaarden van duo-stages, genoemd door de begeleiders tijdens de interviews.

voorwaarde duo-stage	aantal x genoemd					citaat
	WPB	SO	SLC	IO	totaal	
klik student-student	4	2	11	4	21	SLC: Er moet beter gekeken worden naar wie met wie samenwerkt
studenten moeten voorbereid worden op duo stage, bv met goede handleiding		4	5	10	19	IO: Het nadeel is vooral dat ze vooraf geen uitgebreide instructie hebben gehad over een duo-stage.
voldoende beschikbare lesuren	3	4	2	7	16	SO: De koppeling van een duo aan één werkplekbegeleider komt hier niet voor. Dat zou in een enkele sectie wel mogelijk zijn. Maar als scholen kiezen we er liever niet voor, omdat we geen grote school zijn. Veel werkplekbegeleiders hebben veel verschillende leerjaren. Leerjaar 4 geven we niet snel uit handen. Dan blijven er niet veel uren over. En studenten willen graag lesgeven! Als je per student 6 à 8 van je eigen lessen afgeeft, dan wordt dat bij een duo 12 à 16 lessen, en dat wordt wel heel veel. Dan ben je op een gegeven moment bijna geen leraar meer, maar alleen werkplekbegeleider.
voldoende begeleidingstijd	3	4	3	6	16	SLC: Het begeleiden van een duo vergt meer begeleiding dan op dit moment gebeurt, zowel door werkplekbegeleider als instituutsopleider.
werkplekbegeleider moet capabel zijn om duo te begeleiden		3	7	5	15	SLC: Begeleiding op school moet daarvoor toegerust zijn. Dat de begeleider t kan, wil en snapt. Twee verschillende personen goed laten samenwerken.
De LWT's (en beoordeling daarvan) moeten aangepast worden aan duo-stage		2	4	1	7	SLC: Randvoorwaarde is wel: individuele beoordeling. Naast n groepsproduct of cijfer. In ieder geval ook n individuele beoordeling.
studenten hebben inspraak in keuze stagepartner			5		5	SLC: Misschien dat ze aan de slc'er zouden moeten vragen welke koppels kunnen we maken. Ik denk dat je dan best wel goede setjes kunt maken. Niet zozeer sociaal, maar wie kunnen er goed met elkaar samenwerken en wie niet. En dus niet de koppels laten maken door het stagebureau, dat het gewoon willekeurig is.
Totaal	10	19	37	33	99	

Tabel 8. Gewenste professionalisering van begeleiders van duo-stages, genoemd door de begeleiders tijdens de interviews.

professionaliseren	aantal x genoemd					Citaat
	WPB	SO	SLC	IO	totaal	
vormen van co-teaching leren kennen	1	3	2	9	15	IO: De wpb's en studenten moeten ook weten welke vormen er zijn van de duo-stage. Hoe zien we het voor ons? Als je kijkt richting het co-teaching, dan heb je wel bepaalde vormen die je kunt gebruiken in de duo-stages.
duo leren begeleiden	1	3	8	3	15	SO: De verdieping in coaching van een duo, hoe kijk je naar elkaar, hoe geef je feedback op een correcte manier. Ik zou dat als schoolopleider ook graag met mijn werkplekbegeleiders willen bespreken.
eerlijk beoordelen	1		4	2	7	WPB: Hoe ga ik elke student op zijn eigen niveau inschatten?

We hebben gepeild in hoeverre de begeleiders het beroep van leraar als een collaboratief beroep zien, waarop tijdens duo-stages al op voorbereid wordt. Er zijn 21 uitspraken over gedaan, met name door instituutopleiders, maar die wisselen van uitkomst: sommigen zijn het hiermee eens, anderen niet. Een instituutopleider zegt: 'Je kunt ze leren naar de toekomst toe dat ze helemaal niet in hun eentje hoeven functioneren, dat ze collega's hebben. Ze kunnen samen aan het werk.' Een studieloopbaan-coach daarentegen zegt: 'Nee, dat is toch van een andere aard. Docenten die sparren op een ander niveau met elkaar denk ik. Die hebben het dan over een methode of over een toets, hoe het zit met een bepaalde klas. Studenten zitten op een ander level en ze hebben een andere relatie met elkaar. Het zijn eerder vriendinnen dan collega's. Of ze moeten misschien gekoppeld worden aan iemand die niet bij ze in de klas zit, maar dan nog zijn het twee jonge leeftijdsgenootjes. Het voelt niet als een professionele werksetting voor ze aan, zoals dat voor collega's

wel zo is. Ze zijn studenten en ze gaan nog zelf naar school en ze lopen daar stage. Ik denk dat de context er altijd voor zal zorgen dat het niet te vergelijken is met het samenwerken met collega's.'

2.2 Studenten

We spraken in totaal 7 studenten. Het algemene beeld dat we uit de gesprekken krijgen is dat een duo-stage slaagt bij een goede match tussen de studenten. Is er geen klik, dan is er snel sprake van onbegrip en irritatie, wat het leerproces hindert: 'Degene met wie ik stageloopt, die lijkt overal op alles van mij commentaar te hebben. Dus ik ben daar niet echt over te spreken.' Of: 'Dan zal er gezegd worden "ja, maar in een duo leer je van de ander". Maar in principe kan je gewoon van de wpb leren en dan kan je veel meer je eigen ding doen en je eigen input leveren en hoef je niet af te stemmen, te wachten tot iemand iets stuurt, noem het allemaal maar op.' De studenten doen in totaal 39 uitspraken over de voordelen van duo-stages en 29 over de nadelen.

Tabel 9. Voordelen van duo-stages, genoemd door de studenten tijdens de interviews.

voordelen duo-stage	aantal x genoemd	Citaat
van en met elkaar leren	9	Qua voordelen kan je misschien noemen dat je zeker bij je eerste stage dat je het niet alleen hoeft te doen.
samen reflecteren	6	... maar met n medestudent kan je er veel makkelijker over praten. Aan haar feedback heb ik ook zeker veel gehad, omdat zijn bepaalde dingen anders ziet, omdat zij samen in de les zit met mij en de werkplekbegeleider dat eigenlijk niet vond passen, kan de student me later n goed gevoel geven.
steun	5	Nee. Ik snap dat als iemand een beetje onzeker is, dan had je eigenlijk deze opleiding niet moeten kiezen maar goed, als je een onzekere docent in spe bent dan snap ik dat het fijn is om er samen naartoe te werken.
veilig voelen bij stagepartner	5	Geeft een vertrouwd gevoel, veilig als je 1e jaars en nieuw bent.

De voordelen die de studenten benoemen, komen grotendeels overeen met wat hun begeleiders ook al constateerden: ze leren van en met elkaar, reflecteren samen, vinden steun bij elkaar en voelen zich veilig bij elkaar. Het verdelen van de taken wordt maar 3x genoemd.

Als nadelen noemen ze dat ze nu niet leren hoe het voelt om alleen voor de klas te staan (9x genoemd) en dat de studenten niet goed bij elkaar passen (5x genoemd), bijvoorbeeld als de een gericht is op zoveel mogelijk leerervaringen opdoen en de ander louter geïnteresseerd is in het behalen van zijn studiepunten op een zo gemakkelijk mogelijke manier. De studenten herkennen minder (3x genoemd) dat ze meer op elkaar gericht zijn dan op het team. Ook vindt een enkeling (3x genoemd) het jammer dat hij geen persoonlijke begeleiding krijgt: 'Ik vind het heel vermoeiend dat ik niet persoonlijk begeleid word, maar als een onderdeel van een

tweetal. We moeten alles samen doen, er is geen mogelijkheid om dingen zelfstandig te doen, alles moet ook op elkaar aansluiten.'

Ook uit de gesprekken met de studenten krijgen we de indruk dat het aantal vormen van duo-stages dat wordt toegepast, beperkt is. Elkaar observeren en samen lessen voorbereiden komt wel voor, maar vaak geeft ieder zijn eigen lessen. Er wordt 3x genoemd dat de studenten dezelfde lessen in parallelklassen geven, wat het samen voorbereiden en ook evalueren van elkaars lessen (3x genoemd) kan stimuleren. Overigens zijn er 8 uitspraken van studenten die erop wijzen dat ze de feedback van hun werkplekbegeleider hoger waarderen dan die van hun medestudent, wegens zijn expertise: 'Ik denk in 1e instantie de werkplekbegeleider, omdat hij toch meer ervaring heeft als m'n partner. Ik vond het belangrijk wat hij zei en probeerde het voor de volgende keer aan te passen.'

Tabel 10. Vormen van duo-stages, genoemd door de studenten tijdens de interviews.

toegepaste vormen duo-stage	aantal x genoemd	Citaat
observatie: de een geeft les, de ander observeert.	5	... en dan doen we ieder een les en observeren elkaar.
ieder geeft eigen les	5	We hebben niet samen lesgegeven, we hadden wel het idee om samen 'n examentraining te doen, maar dat is er niet van gekomen... De ene keer gaf zij 'n les en dan ik weer.
samen de les voorbereiden	4	Vanaf nu bereiden we wel samen de lessen voor. Met allebei iets andere lessen, maar over het algemeen wel dezelfde onderwerpen.

Tabel 11. Voorwaarden van duo-stages, genoemd door de studenten tijdens de interviews.

voorwaarde duo-stage	aantal x genoemd	citaat
klik student-student	18	Het is belangrijk dat er een match is, dat is een voorwaarde voor hem.
voldoende beschikbare lesuren	7	Ja, dat is wel n minpuntje, we hadden weinig mogelijkheden, we konden per week misschien 2 of 3 lesjes geven, in het begin zelf maar 1 klas, dus de ene week, ik, de andere week zij. Dus dat proces van lesgeven zelf ging wel heel moeizaam, langzaam.
studenten hebben inspraak in keuze stagepartner	6	Maar ja, ik ben echt op haar aangewezen en dat vind ik dan slecht dat ik daar geen invloed op heb.
studenten moeten voorbereid worden op duo stage, bv met goede handleiding	4	Ik denk ook dat je goed moet afspreken wanneer je samenkomt om dingen te overleggen. Eigenlijk hetzelfde als bij een solo-stage. Duidelijke afspraken.
werkplekbegeleider moet capabel zijn om duo te begeleiden	4	Hijzelf heeft het idee dat dat bij de WPB wel goed gaat lukken: zij beoordeelt hen niet als duo.
voldoende begeleidingstijd	1	Dat de wpb genoeg tijd heeft om allebei te begeleiden. Want het probleem waar onze begeleider op stuit is dat het haar ook tijd kost. We zijn een duo en moeten het van haar samen doen. Ze heeft geen tijd om twee mensen individueel te begeleiden. Daar heeft ze mij vooral mee.
totaal	40	

Wat betreft de voorwaarden om een duo-stage tot een succes te maken, zijn de studenten en begeleiders het met elkaar eens: er moet een goede match zijn. Het liefst hebben de studenten invloed op de keuze van hun stagepartner. Omdat ze al een poos met elkaar in de klas zitten, hebben de studenten over het algemeen al een beeld van elkaar:

‘Daardoor ben ik minder gericht op samenwerken, terwijl zij zich zo opstelt, dat ze bijna afhankelijk is van het samenwerken. Ze functioneert niet goed alleen. Ik zou willen dat ze meer dingen zelf uitzoekt en minder bij mij ‘afkijkt’. Dat gedrag had ik op grond van eerdere ervaringen in de opleiding met haar wel verwacht, maar ik stapte er wel open in, maar het vooroordeel komt wel uit.’

Verder vinden de studenten het belangrijk dat er voldoende lesuren beschikbaar zijn voor hun stages, en één student noemt ook dat de werkplekbegeleider voldoende begeleidingstijd moet hebben. Er zijn 4 uitspraken van studenten over de voorbereiding op het lopen van stage in tweetallen, en dat hun werkplekbegeleider capabel moet zijn om een tweetal te begeleiden.

Ook bij de studenten hebben we gepeild in hoeverre zij het beroep van leraar als een collaboratief beroep zien, waarop tijdens duo-stages al op voorbereid wordt. Er zijn 10 uitspraken over gedaan, die erop duiden dat de studenten het belang van leren samenwerken in verhouding tot het beroep inzien. Enkele voorbeelden van uitspraken zijn: ‘Ja ergens wel trouwens. Wat wel zo is, als docent geef je ook met meerderen les aan dezelfde klas. Je leert wel samenwerken als docent.’ ‘Ik zie in de docentenkamer leraren van hetzelfde vak met elkaar overleggen, bijvoorbeeld qua lessen en toetsen, hoe je het gaat vormgeven en wat goede ideeën zijn.’ ‘Op het mbo wordt heel veel samengewerkt door docenten, je werkt meer in een team dan op “een vak” gericht.’

3. Vragenlijsten

Omdat we niet iedereen hebben kunnen interviewen, hebben we de overige mogelijke respondenten een vragenlijst gestuurd. In bijlage 5 en 6 zijn de complete vragenlijsten en resultaten te vinden: in bijlage 5 de resultaten van de begeleiders (instituuropsleiders, schoolopleiders en werkplekbegeleiders), en in bijlage 6 de resultaten van de studenten. We geven in dit hoofdstuk met name scores weer die een gemiddelde van 3 of hoger hebben behaald op de gehanteerde vijfpuntsschaal

uit de vragenlijst. Bij de percentages geven we weer hoeveel respondenten de hoogste scores (4 of 5) hebben ingevuld.

3.1 Begeleiders

Omdat de resultaten van de verschillende typen begeleiders slechts een enkele keer van elkaar verschillen, maken we hier alleen melding van als dat ons inziens relevant is.

De begeleiders zien dat de studenten van elkaar leren en zich veilig voelen bij elkaar.

Tabel 12. Voordelen van duo-stages, genoemd door de begeleiders in de vragenlijsten.

Ervaren voordelen van duo-stage:	alle begeleiders N=40		
	Gem	SD	% zeer
De studenten leren van en met elkaar	4,08	0,79	82,5
De studenten vinden steun bij elkaar	4,00	0,74	72,5
De studenten kijken de kunst van het lesgeven af bij elkaar	3,80	0,93	72,5
De studenten voelen zich veilig bij elkaar	3,68	1,03	70,0
De studenten reflecteren samen op de gegeven lessen	3,53	1,07	55,0
Een duo-stage is leuk en gezellig voor de studenten	3,48	1,16	62,5
Als één van beiden het betere voorbeeld is, laat ik de ander daarvan leren	3,30	1,05	50,0

In de open vraag geven de begeleiders aan dat studenten ervaringen en ideeën met elkaar delen: ‘Studenten hebben veel steun aan elkaar! Ze bereiden samen lessen voor! Ze filmen elkaar tijdens een les. Ze reflecteren samen op lessen’. Sommige taken kunnen prima met meerdere studenten tegelijk: ‘de kennismaking, introductie van het type onderwijs, buitenschoolse activiteiten en andere zaken, kunnen prima samen’. De begeleiders zien dat de studenten zowel van elkaar als van de werkplekbegeleider kunnen leren: ‘Daarnaast geeft het meer voorbeelden en inzichten dan alleen die van de werkplekbegeleider’. En de studenten helpen elkaar bij de studie: ‘Ze helpen elkaar overzicht te krijgen en houden over de openstaande taken’.

De begeleiders zien het mogelijke meeliftgedrag van studenten als belangrijkste nadeel. Opvallend is het verschil tussen de begeleiders wat betreft de tijdsinvestering: instituutopleiders zien vooral tijdswinst (gem 2,6), werkplekbegeleiders juist een toename van werkdruk (gem 3,64).

Tabel 13. Nadelen van duo-stages, genoemd door de begeleiders in de vragenlijsten.

Ervaren nadelen van duo-stage:	alle begeleiders N=40		
	Gem	SD	% zeer
Bij een duo-stage is er het risico van meeliftgedrag	3,75	1,11	62,5
De studenten zijn sterker op elkaar betrokken dan op het team	3,55	1,16	62,5
Het begeleiden van een duo-stage kost mij meer tijd	3,38	1,26	47,5
De studenten leren nu minder hoe het is om alleen voor de klas te staan	3,08	1,29	37,5

Er zijn meer inhoudelijke opmerkingen gemaakt bij de nadelen (22 opmerkingen) dan bij de voordelen (16 opmerkingen) van duo-stages. Er worden 9 opmerkingen over tijd en werkdruk gemaakt: 'Werkdruk is veel hoger dan met een enkele stagiair. Goed om hier vooraf ook duidelijkheid in te geven. Twee studenten betekent: twee keer lesgeven, twee keer nabespreken en twee keer een coachingsgesprek... En dat liefst elke week!? Onhaalbaar!' Er worden 5 opmerkingen gemaakt over het leerlinggedrag dat sommige studenten vertonen: 'Studenten gaan samen zitten kletsen tijdens mijn eigen les. Ze versterken elkaar in positief en negatief gedrag. Als de een pauze gaat houden, gaat de ander vaak automatisch mee. Als de een gaat kletsen, zal de ander niet zeggen dat ze stil moeten zijn. Dat kost mij energie tijdens de les.' Er zijn zorgen (3x genoemd) over de haalbaarheid van de stage in de tijd: 'Ze moeten ieder 10 volledige lessen geven. Onhaalbaar als er twee stagiaires op 1 groep staan'. Er zijn ook zorgen (3x genoemd) over de kwaliteit: 'Het grote probleem is dat de student soms ongevraagd werd geholpen door de medestudent en daardoor niet zelf kon improviseren of kon oplossen. Niet goed voor het ontwikkelen van de belangrijke competentie pedagogisch handelen. Die moet je alleen kunnen oefenen zonder tussenkomst van mede stagiaire of WPB'.

De begeleiders vragen om aandacht voor het lopen van stage in duo's tijdens de begeleidingslessen op de hogeschool. Deze roep om aandacht komt het sterkst van de werkplekbegeleiders (gem 4,04) en het minst sterk van de instituutsopleiders (gem 2,8). De begeleiders neigen ernaar duo-stages als opmaat te beschouwen van het samenwerkingskarakter van het leraarsberoep, in mindere mate door de instituutsopleiders (gem 2,4). De voorkeur van de begeleiders ligt bij het begeleiden van solostages, met name bij de instituutsopleiders (gem 2,0). Een werkplekbegeleider

verwoordt het zo: 'Ik vond het een leuke uitdaging. Een volgende stage toch liever 1 stagiaire'.

Tabel 14. Reacties op stellingen over duo-stages door de begeleiders in de vragenlijsten.

Stellingen:	alle begeleiders N=40		
	Gem	SD	% zeer
Het is belangrijk dat er in de stagebegeleidingslessen aandacht is voor de voorbereiding op het lopen van stage in een duo	3,77	1,14	69,2
Ik voel me goed voorbereid op het begeleiden van een duo-stage	3,33	1,01	55,0
Ik zie het samenwerken van studenten in een duo als goed voorbeeld van samenwerking tussen collega's op school	3,18	1,22	47,5
Ik zie het leraarsberoep als een beroep waarin je veel samenwerkt, duo-stages is daarom een goede voorbereiding op goed leren samenwerken	3,08	1,23	40,0
Ik begeleid liever een duo- dan een solostage	2,50	1,26	15,0

Het aantal toegepaste vormen van duo-stages is beperkt. Slechts twee vormen scoren hoger dan 3 gemiddeld. Het gezamenlijk voorbereiden van lessen komt ook nog wel voor (gem 2,85), evenals dat de een lesgeeft en de ander assisteert (gem 2,8), andere varianten scoren nog lager. Hier lijkt nog een wereld te winnen. Het lijkt erop dat veel respondenten nog weinig kennis hebben over de mogelijkheden die binnen duo-stages te realiseren zijn.

Tabel 15. Vormen van duo-stages, genoemd door de begeleiders in de vragenlijsten.

Toegepaste vormen van duo-stage:	alle begeleiders N=40		
	Gem	SD	% (zeer) veel
Observatie: de een geeft les, de ander observeert.	3,70	1,19	70,0
De studenten evalueren de les gezamenlijk	3,63	1,09	62,5

De vragen waarmee de behoefte aan professionalisering is gepeild, ondersteunt dit beeld van het tekort aan kennis. Het enige item dat hoger dan een 3 scoort, is 'kennis over vormen van duo-stage' (gem 3,23), en dat is volgens 55% van de respondenten (zeer) nodig. Dat kan volgens één van de respondenten overigens ook schriftelijk: 'Professionalisering is niet nodig. Wel een document waaruit je alle relevante info uit kunt halen als praktijkbegeleider. Gewoon een reader via de mail opsturen is voldoende.'

De begeleiders zijn het onderling zeer eens dat het belangrijkste criterium om duo-stages tot een succes te maken voldoende tijd is: zowel wat betreft lesuren als wat betreft begeleidingstijd. Ook vinden de meeste begeleiders dat het onderling moet klikken tussen de studenten.

Tabel 16. Succescriteria voor duo-stages, genoemd door de begeleiders in de vragenlijsten.

Succescriteria voor een duo-stage:	alle begeleiders N=40		
	Gem	SD	% (zeer) belangrijk
Voldoende beschikbare lesuren	4,58	0,77	95,0
Voldoende begeleidingstijd	4,53	0,77	95,0
'Klik' tussen de studenten	4,05	1,07	80,0

Over die match worden in de open vraag 3 opmerkingen gemaakt, zoals: 'Typecasting welke studenten bij elkaar worden geplaatst: de dominante en de sub-assertieveling kunnen van elkaar leren, maar is niet een wenselijk koppel wat mij betreft.'

Tot slot hebben we gepeild in welke leerjaren duo-stages het beste plaats zouden kunnen vinden. Conform de verwachting was leerjaar 1 (gem 3,93) het meest favoriet, gevolgd door leerjaar 2 (gem 3,15). Bij de instituutsopleiders is juist leerjaar 3 favoriet (gem 3,2). Eén van de instituutsopleiders verwoordt dat als volgt: 'Ik ben in het geheel geen voorstander van een duo-stage, zeker niet in niveau 1 en 2. Mogelijk wel in niveau 3 en 4.' Ook hebben we gepeild of er een voorkeur is voor duo-stages in bepaalde onderwijssoorten. Deze vraag is door veel respondenten niet ingevuld. Waarschijnlijk hebben zij hierover geen uitgesproken mening. Geen enkele onderwijssoort krijgt van de begeleiders hoger dan 3.

3.2 Studenten

De studenten is gevraagd hun mening te geven over 9 verschillende mogelijke voordelen en 7 mogelijke nadelen van de duo-stage. Zes voordelen scoren hoger dan een 3, geen enkel nadeel scoort hoger dan een 3. Blijkbaar zijn de 49 studenten die de vragenlijsten hebben ingevuld over het algemeen positief gestemd over de duo-stage. Net zoals de begeleiders dat zien, geven de studenten aan dat ze van elkaar leren en zich veilig

bij elkaar voelen: 'Je voelt je op je gemak, zeker handig voor tijdens het eerste jaar'. De studenten geven ook aan het gezellig te vinden: 'Ik heb er een goede vriend bij gekregen!'

Tabel 17. Voordelen van duo-stages, genoemd door de studenten in de vragenlijsten.

Ervaren voordelen van duo-stage:	Gem	SD	% zeer
Een duo-stage is leuk en gezellig	3,90	1,30	65,3
Ik voel me veilig bij mijn stagepartner	3,88	1,30	67,3
Ik vind steun bij mijn stagepartner	3,67	1,36	65,3
Ik leer van en met mijn stagepartner	3,65	1,27	63,3
Ik reflecteer samen met mijn stagepartner op de gegeven lessen	3,61	1,34	67,3
Mijn zelfvertrouwen groeit doordat ik een stagepartner heb	3,20	1,50	59,2

Bij de open vraag waar studenten aanvullende opmerkingen kunnen maken over de ervaren voordelen en nadelen, wordt een gelijk aantal opmerkingen gemaakt: 22 voor- en 22 nadelen. De studenten vinden dat ze veel van elkaar kunnen leren: 'Je doet veel inspiratie op van je partner en bespreekt elke les met elkaar' en: 'dat je elkaar meteen feedback kan geven; er is een goeie takenverdeling; er is sprake van afwisseling tijdens de lessen'. Ze houden elkaar scherp wat betreft de vorderingen van hun leerwerktaak: 'Deadline en afspraken beter kunnen onthouden' en 'Het is handig om elkaar vragen te kunnen stellen over de verslagen.' Studenten herkennen dat ze erg op elkaar gericht zijn: 'Grootste nadeel is dat je minder sociaal wordt naar collega's op de stageschool, omdat je zoveel met elkaar optrekt.' Enkel hadden last van meeliftgedrag (6x genoemd): 'het is alleen dat mijn stagemaatje meer voordeel aan mij had, ik ben erg competent in organisatie en hij vroeg elke week aan mij wat de lessen waren en dat ik het aub naar hem toe stuurde. Voor mij is het een NOT.' Soms (7x genoemd) werden de beschikbare lessen van de werkplekbegeleider verdeeld onder de studenten, wat de mogelijkheden om les te geven beperkte: 'Tijd te kort om veel lessen te geven. De stagedagen moeten we onderdeling verdelen, zodat wij allebei een aparte les kunnen geven. Het komt niet altijd goed uit met het rooster van onze werkplekbegeleider.' Er worden 3 opmerkingen gemaakt over het verschil tussen de stagepartners en dat ze onderling vergeleken worden door hun begelei-

ders: 'Mijn stagepartner en ik zijn heel verschillend. Mijn partner is bijvoorbeeld heel open en maakt makkelijk contact met leerlingen. Ik heb dat minder en dat maakt het soms wel lastig. Ook ben ik dan altijd een beetje bang dat mijn werkplekbegeleiders gaan vergelijken. Als het goed is doen ze dat niet, maar dat is een gevoel.'

We hebben de studenten om hun mening gevraagd over de feedback die ze vragen. Ze waarderen die van hun werkplekbegeleider meer, maar stappen met hulpvragen eerst naar hun stagepartner. Blijkbaar speelt de laagdrempeligheid hier een rol. Studenten vragen om aandacht voor het lopen van stage in tweetallen tijdens de stagebegeleidingslessen. Veel studenten zouden een volgende keer weer voor een duo-stage kiezen.

Tabel 18. Reacties op stellingen over duo-stages door de studenten in de vragenlijsten.

Stellingen:	Gem	SD	% zeer
Ik waardeer de feedback van mijn werkplekbegeleider meer dan die van mijn stagepartner wegens zijn grotere deskundigheid	3,82	1,08	59,1
Ik zie het leraarsberoep als een beroep waarin je veel samenwerkt, duo-stages is daarom een goede voorbereiding op goed leren samenwerken	3,59	1,24	63,3
Het is belangrijk dat er in de stagebegeleidingslessen aandacht is voor de voorbereiding op het lopen van stage in een duo	3,57	1,43	59,1
Als ik hulp nodig heb, raadpleeg ik eerst mijn stagepartner, en pas daarna mijn werkplekbegeleider	3,47	1,40	53,1
Als ik mocht kiezen zou ik zeker weer kiezen voor een duo-stage	3,27	1,54	44,9

Net zoals de begeleiders, geven ook de studenten aan maar met 2 vormen van duo-stages te maken te hebben gehad: elkaar observeren en samen de lessen evalueren.

Tabel 19. Vormen van duo-stages, genoemd door de studenten in de vragenlijsten.

Toegepaste vormen van duo-stage:	Gem	SD	% (zeer) veel
Observatie: de een geeft les, de ander observeert.	3,59	1,50	61,2
We evalueren gezamenlijk de les	3,31	1,53	53,1

Wat betreft de voorbereiding op het lopen van stage in tweetallen, geven de meeste studenten aan daar behoefte aan te hebben. Met name conflicthantering en het geven van constructieve feedback worden genoemd.

Tabel 20. Voorbereiding op duo-stages, genoemd door de studenten in de vragenlijsten.

Vorbereiding op de duo-stage:	Gem	SD	% (zeer) belangrijk
Leren om conflicten te hanteren als de samenwerking moeizaam gaat	3,59	1,23	44,9
Leren elkaar constructieve feedback geven	3,53	1,33	55,1
Leren samenwerken	2,96	1,35	30,6

Een goede voorbereiding op de duo-stage is dan ook een belangrijk succes criterium voor de duo-stage. De studenten zijn duidelijk in hun behoefte aan een klik met de stagepartner: zonder een klik, wordt het niks. Inspraak in de keuze van de stagepartner vinden ze dan ook wenselijk.

Tabel 21. Succescriteria voor duo-stages, genoemd door de studenten in de vragenlijsten.

Succescriteria voor een duo-stage:	Gem	SD	% (zeer) belangrijk
'Klik' tussen de studenten	4,41	0,88	87,8
Goede voorbereiding op duo-stage vanuit de opleiding	3,92	1,12	67,3
Inspraak in keuze stagepartner	3,86	1,31	65,3

Eén van de studenten verwoordt het als volgt: 'Zelf een keuze hebben, en ook aan kunnen geven van te voren of je überhaupt stage-duo wil of niet'. Een andere student geeft een mooie suggestie: 'Misschien is het een idee om een soort van matchingdag te houden voor duo-stages zodat je dan al kan kijken of er überhaupt een klik is en om de manier van werken te vergelijken. Een dagje met wat samenwerkingsactiviteiten bijvoorbeeld.'

Tot slot een wat langer citaat van een student, dat wellicht als samenvatting kan gelden van de hier gepresenteerde resultaten: 'Ik denk dat de duo-stage zeker een goed idee is. Alleen heb ik echt last gehad van een meelifter. Op persoonlijk vlak kon ik goed met hem omgaan, maar op professioneel vlak niet. We hebben vaak onenigheid gehad over de interpretatie van sommige opdrachten, waardoor

ik onzeker werd, terwijl het er juist 9 van de 10 keer op uitdraaide dat ik gelijk had. Ik vind dat ze ons op de opleiding beter moeten voorbereiden op de nadelen van de duo-stage om dit soort situaties te voorkomen. Ik heb heel mijn stage niet over de stoeve samenwerking durven klagen, omdat ik bang was om hem dan onderuit te halen en dat was niet de bedoeling, maar hij heeft gewoon vaak met mijn werk geshowd en dat vond ik heel vervelend.'

Conclusies

In deze conclusieparagraaf geven we bij wijze van samenvatting antwoord op de onderzoeksvragen. Via beantwoording van de deelvragen werken we toe naar beantwoording van de hoofdvraag, wat in de volgende paragraaf zal gebeuren.

Deelvraag 1: Welke vormen van duo-stages worden gebruikt?

Het antwoord op deze vraag is vooral bescheiden van aard: er worden namelijk nog niet zo heel veel verschillende vormen gebruikt. Het meeste komt elkaar observeren voor, op afstand gevolgd door samen lessen voorbereiden en elkaars lessen evalueren. In nog mindere mate komt voor dat studenten elk een deel van de les verzorgen, of dezelfde les in parallelklassen. In de interviews werd gesuggereerd dat de stages zich richten op het uitvoeren van de leerwerktaken, waarin nu nog geen mogelijkheden van duo-stages worden gegeven. Tegelijk hebben we gezien dat de aanwezigen bij de keynote lezing veel kansen voor differentiatie zagen door gebruik te maken van vormen van co-teaching en duo-stages.

Deelvraag 2: Welke voor- en nadelen van duo-stages worden ervaren door de studenten en hun begeleiders?

Hoewel het strikt genomen geen antwoord is op de onderzoeksvraag, hebben we geconstateerd dat in alle drie de metingen het aantal voordelen hoger uitkomt dan het aantal nadelen, of dat de voordelen zwaarder gewicht krijgen dan de nadelen. We zien dat als een belangrijk positief signaal in het voordeel van de duo-stages. Dat bevestigt het beeld dat

de literatuurstudie reeds opleverde. Ook geven de meeste studenten die een duo-stage hebben gelopen aan, dit een volgende keer weer te willen. Begeleiders geven aan liever een solostage te begeleiden. Dit heeft vooral te maken met de randvoorwaarden (zie de beantwoording van deelvraag 5) waaronder de begeleiders hun werk doen.

Belangrijkste voordelen die genoemd worden door alle typen respondenten is dat studenten met en van elkaar kunnen leren, steun vinden bij elkaar en zich veilig voelen bij elkaar. Ook evalueren ze lessen samen en reflecteren ze samen. Met name door de studenten wordt naar voren gebracht dat ze een duo-stage gezellig vinden. We hebben in ons onderzoek niet teruggevonden dat een duo-stage tijdwinst zou opleveren voor één van de partijen, hoewel dat in de literatuur wel werd gesuggereerd (Baeten en Simons, 2014).

Het nadeel dat het meest pregnant naar voren komt in onze metingen, zoals Baeten en Simons (2014) dat noemen, is de compatibiliteit tussen de studenten: als er geen goede klik is, of zelfs sprake is van meeliftgedrag, dan hindert dat het leerproces. Veel respondenten – zowel studenten als hun begeleiders – suggereren om aandacht te geven aan de matching tussen de studenten.

Het tweede nadeel dat sterk naar voren komt is de tijd: op de instituutsopleiders na ervaren de begeleiders een verzwaring van hun taak (sommigen rapporteren een verdubbeling). Daarbij komt dat de begeleiders problemen ervaren met het aantal lesuren dat ze de studenten kunnen laten verzorgen als ze handelen naar de letter van de leerwerktaken. Verder wordt als derde het nadeel genoemd dat een duo-stage niet het 'echte' docentschap is. Bij het beroepsbeeld van een leraar (Snoek e.a., 2017) die alleen de verantwoordelijkheid draagt voor het leren van de leerlingen in de klas, hoort dat studenten tijdens hun stage moeten kunnen ervaren hoe het is om alleen voor de klas te staan. We suggereren dat dit beeld aan het kantelen is in de richting van een meer collaboratief karakter van het leraarsberoep, waardoor er veel meer vormen van co-teaching en samenwerking tussen leraren gewoon gaan worden. Duo-stages zijn een mooie opstap naar een dergelijk docentschap. In de interviews werd dit door een klein aantal respondenten onderschreven. Met name in het mbo is dit type docentschap herkenbaar. Sommige begeleiders en ook studenten zien als vierde nadeel dat ze – doordat ze met zijn tweeën

zijn – minder betrokken zijn bij de school en het team, omdat ze elkaar al hebben. Soms vertonen de studenten nog weinig professioneel gedrag, zoals het verstoren van de les van hun werkplekbegeleider. Het nadeel dat als vijfde naar voren komt in onze studie is dat werkplekbegeleiders hun aandacht moeten verdelen over de studenten, zodat de studenten minder persoonlijke begeleiding krijgen.

Deelvraag 3: Welke voorbereiding hebben studenten nodig voor een duo-stage?

Hier komt naar voren dat de studenten een goede stagehandleiding nodig hebben, waarin duidelijk staat wat ze kunnen en moeten doen tijdens een duo-stage. Verder geven de studenten aan dat ze willen leren hoe te handelen als de samenwerking moeizaam gaat en willen ze leren hoe ze elkaar goede feedback kunnen geven.

Deelvraag 4: Welke professionalisering hebben schoolopleiders en werkplekbegeleiders nodig om een duo-stage goed te kunnen begeleiden?

In onze eerste meting kwam naar voren dat begeleiders ook zonder extra professionalisering wel aan de slag zouden kunnen met het begeleiden van een duo. In de vragenlijsten gaven de begeleiders aan behoefte te hebben aan kennis over vormen van co-teaching. In de interviews werd daarbij nog de behoefte geuit aan het leren begeleiden van een duo en het eerlijk beoordelen van individuen en hun werk in een duo-stage.

Deelvraag 5: Welke randvoorwaarden zijn van belang bij het inrichten van duo-stages?

De respondenten geven aan dat er voldoende begeleidingstijd en voldoende lesuren beschikbaar moeten zijn. Ook moeten de begeleiders in staat (capabel) zijn om een duo-stage te begeleiden. Andere voorwaarden, zoals een goede match en inspraak bij de keuze van de stagepartner, een goede handleiding en voorbereiding van de studenten, zijn al eerder benoemd.

Aanbevelingen

In deze paragraaf beantwoorden we de hoofdvraag, die gericht is op het genereren van aanbevelingen. De hoofdvraag voor dit exploratieve onderzoek is: *Op welke manier kan Ivl-Lero duo-stages voor eerstejaars studenten het beste invoeren in 2018-2019?*

De eerste aanbeveling is om bij de leerwerktaken suggesties te noteren voor uitvoering van de leerwerktaken in duo's. Zo kan in plaats van de richtlijn 'verzorg 10 hele lessen' suggesties worden gedaan hoe dit in tweetallen gedaan kan worden, bijvoorbeeld samen voorbereiden (of daarin een taakverdeling afspreken), lessen in parallelklassen (of -groepen) uitvoeren – desnoods bij een andere docent –, elk een deel van de les verzorgen, elkaar inzetten als klassenassistent tijdens de les, elk een andere activiteit uitvoeren met een deel van de klas (stationsonderwijs), of de les als team uitvoeren.

De tweede aanbeveling is om met zorg een matchingsprocedure uit te werken. Nu worden de studenten met behulp van hun postcode aan elkaar en aan een school gekoppeld. Gezien de grote regio waarin we studenten plaatsen, moet deze manier van plaatsen zeker ook nog gebeuren, maar vervolgens gecombineerd met een goede matchingsprocedure, zodat er een optimale koppeling van studenten plaatsvindt, die in staat zijn met en van elkaar te leren. Als de studenten invloed kunnen hebben op de keuze van hun stagepartner, zullen ze meer bereid zijn te investeren in de kwaliteit van deze relatie. Studenten nemen een iets langere reisafstand wellicht op de koop toe als ze daardoor een betere stagepartner kunnen krijgen.

De derde aanbeveling is om de studenten voor te bereiden en te begeleiden op het feit dat ze stage (gaan) lopen in tweetallen. We vinden het hierbij een mooie suggestie om hogerejaars studenten te betrekken in deze begeleiding, zodat zij hun agogische vaardigheden kunnen oefenen. Daarbij is er aandacht nodig voor: de mogelijkheden die er zijn bij het uitvoeren van de leerwerktaken in tweetallen (denk aan vormen van co-teaching, en het maken van taakverdelingen), leren peerfeedback te geven, hoe je professioneel te gedragen als het minder klikt, als je meeliftgedrag ervaart, en als je als tweetal in een schoolorganisatie rondloopt (geen leerlinggedrag, ook contact zoeken met andere teamleden).

De vierde aanbeveling is om in de training van schoolopleiders en werkplekbegeleiders aandacht te besteden aan mogelijke vormen van co-teaching, – ook al is het door de respondenten maar weinig genoemd – aan het herkennen en bespreekbaar maken van meeliftgedrag, het voeren van coachings-gesprekken met tweetallen, en het eerlijk beoordelen van individuen en hun werk in een duo-stage.

De vijfde aanbeveling is om de begeleidingstijd voor begeleiders van tweetallen aan te passen: instituuts-opleiders kunnen toe met iets minder tijd, werkplekbegeleiders hebben juist meer tijd nodig. Dit hoeft geen verdubbeling van de beschikbare tijd te zijn, omdat er ook naar gezamenlijke momenten gezocht kan worden voor de voorbereidings- en evaluatiegesprekken.

Ten zesde is het nodig om te kijken naar het aantal beschikbare lessen voor twee studenten bij één werkplekbegeleider. Er kan gezocht worden naar mogelijkheden bij andere docenten in school: meerdere werkplekbegeleiders betrekken bij de begeleiding van een duo, of een duo plaatsen bij een sectie of team, zodat de workload en het aantal beschikbaar te stellen lessen niet bij één werkplekbegeleider komt te liggen. Ook kan er gezocht worden naar een grotere variatie aan vormen van co-teaching, waardoor de studenten voldoende stage-ervaring kunnen opdoen, zonder dat ze per sé ieder 10 lessen alleen hebben hoeven geven. Het is wat ons betreft een goede zaak als rekbaarheid van de definiëring van duo-stages (de plaatsing van twee studenten van hetzelfde vak bij één werkplekbegeleider, of bij één sectie/team in het geval de begeleiding door een groep mensen wordt gedaan) wordt onderzocht in de opleidingsscholen, want wellicht zijn er goede mogelijkheden om bijvoorbeeld studenten van verschillende (verwante?) vakken als duo te plaatsen (denk bv bij 'vakoverstijgende' vakken zoals 'mens en natuur' aan studenten biologie en natuurkunde, of studenten maatschappijleer en geschiedenis bij 'burgerschap') of zijn er mogelijkheden, die wij nu nog niet kennen.

De zevende aanbeveling betreft het ontwikkelen van een gezamenlijke visie op duo-stages en co-teaching, op het leraarsberoep als collaboratief beroep, door de lerarenopleiding en de opleidingsscholen samen. Pas dan vindt verankering van duo-stages plaats, pas dan heeft co-teaching en duo-stages echt zin en betekenis.

De achtste aanbeveling is om duo-stages zoveel mogelijk in te voeren in leerjaar 1 en 2. Voorlopig is er nog geen sprake van geheel gekanteld beroepsbeeld, en dragen leraren zelfstandig de verantwoordelijkheid voor het leerproces voor hun vak in een klas. Daarom is het belangrijk dat studenten via een slimme planning (Nokes e.a. 2008) in leerjaar 2 af en toe oefenen met alleen voor de klas staan, en dat dit in leerjaar 3 en 4 verder wordt uitgebreid.

Geraadpleegde literatuur

- Baeten, M., & Simons, M. (2014). Student teachers' team teaching: models, effects, and conditions for implementation. *Teaching and Teacher Education, 41*, 92–110.
- Beyers Brown, N., Howether, C., & Morgan, J. (2013). Tools and strategies for making co-teaching work. *Intervention in School and Clinic, 20*(10), 1–8.
- Holvoet, E., Feremans, K., & Depaepe, F. (2017). De leraar staat er niet alleen voor: naar een passend ontwerp voor een op de toekomst gerichte lerarenopleiding. *VELON Tijdschrift voor Lerarenopleiders, 38*(4), 89–95.
- Nieveen, N., Schalk, H., & Tuinen, S. van (2017). Onderwijs van de toekomst. Aandacht binnen lerarenopleidingen voor schooleigen curriculumontwikkeling. *VELON Tijdschrift voor Lerarenopleiders, 38*(4), 5–19.
- Nokes, J. D., Bullough jr., R. V., Egan, W. M., Birrell, J. R., & Hansen, J. M. (2008). The paired-placement of student teachers: an alternative to traditional placement in secondary schools. *Teaching and Teacher Education, 24*, 2168–2177.
- Opstarten van duostages. (z.d.). Geraadpleegd van <https://inteamindeklas.weebly.com/materialen-bank.html>
- Pontier, M. C. (2013). *Co-teaching, een passende oplossing. Onderzoek naar professionalisering van leerkrachten in het Primair Onderwijs middels Co-teaching, volgens professionaliseringsrichtlijnen van het passend onderwijs*. (Masterthesis Onderwijskundig ontwerp en advisering). Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Snoek, M., Wit, B. de, Dengerink, J., Wolk, W. van der, Eldik, S. van, & Wirtz, N. (2017). Een beroepsbeeld voor de leraar: over ontwikkelrichtingen en groei van leraren in het onderwijs.
- Snoek, M., Kools, Q., & Walraven, A. (2016). Vraagstukken bij het opleiden van leraren. In J. Dengerink & M. Snoek (Red.), *Kennisbasis lerarenopleiders. Katern 2: De context van het opleiden van leraren*. (pp. 39–50). Werkendam: Hollandse Indruk.
- Veen, K. van, Zwart, R., Meirink, J., & Verloop, N. (2010). *Professionele ontwikkeling van leraren* (No. Grant no. 441-080353). Leiden: ICLON / Expertisecentrum Leren van Docenten

Bijlage 1: Resultaten mentimeter

Aan welke modellen voor co-teaching denk je?

Er waren 40 reacties. In deze 40 reacties worden 43 modellen genoemd.

Modellen	Aantal keer genoemd
Differentiatie	13
Team teaching/co-teaching	10
Lesgeven in duo's student-docent	4
Peercoaching	4
Begeleiding vanuit het team	3
Lesgeven en observeren	3
Samenwerking	2
Overige	4
Totaal	43

Aan welke voor- en nadelen van co-teaching denk je? Voordelen student

Er waren 45 reacties. In deze 45 reacties worden 52 voordelen genoemd.

Voordelen	Aantal keer genoemd
Ondersteuning	12
Leren van elkaar	11
Veiligheid	9
Samenwerken	5
Peercoaching	4
Actief leren	3
Overige	8
Totaal	52

Aan welke voor- en nadelen van co-teaching denk je? Voordelen werkplekbegeleider

Er waren 42 reacties. In deze 42 reacties worden 48 voordelen genoemd.

Voordelen	Aantal keer genoemd
Leren van elkaar	11
Ondersteuning	9
Meer differentiatie	7
Efficiënt	5
Reflectie eigen functioneren	5
Minder werklast	2
Overige	9
Totaal	48

Aan welke voor- en nadelen van co-teaching denk je? Nadelen student

Er waren 34 reacties. In deze 34 reacties worden 36 nadelen genoemd.

Nadelen	Aantal keer genoemd
Meeliften	11
Ondersneeuwen/minder eigenaarschap	7
Niet echte ervaring	7
Minder aandacht werkplekbegeleider	4
Niveaoverschil	4
Overige	3
Totaal	36

Aan welke voor- en nadelen van co-teaching denk je? Nadelen werkplekbegeleider

Er waren 37 reacties. In deze 37 reacties worden 39 nadelen genoemd.

Nadelen	Aantal keer genoemd
Meer werk en tijd	14
Praktische bezwaren	7
Meer organisatie	6
Chaotisch	5
Meer werkdruk	5
Openstaan als voorwaarde	2
Totaal	39

FEIT: Welke modellen van co-teaching worden op jouw school gebruikt?

Er waren 25 reacties. In deze 25 reacties worden 30 modellen genoemd.

Modellen	Aantal keer genoemd
Stations-onderwijs	7
Docent en assistent	7
Observeren	6
Docent en student	4
Parallel lesgeven	2
Coaching on the job	1
Meerdere modellen	3
Totaal	30

KANS: Welke modellen zouden nu gebruikt kunnen worden?

Er waren 20 reacties. In deze 20 reacties worden 32 modellen genoemd.

Modellen	Aantal keer genoemd
Stations-onderwijs	9
Team teaching	6
Meerdere modellen	4
Differentiatie	4
Docent en assistent	2
Samen lesgeven	1
Observeren	1
Overige	5
Totaal	32

WENS: Welke modellen zou je graag gebruikt zien worden?

Er waren 20 reacties. In deze 20 reacties worden 20 modellen genoemd.

Modellen	Aantal keer genoemd
Stations-onderwijs	4
Meerdere/alle modellen	4
Coachend lesgeven	2
Team teaching	2
Co-teaching	2
Differentiatie	2
Overige	4
Totaal	20

VISIE: In hoeverre past co-teaching bij de visie van jouw school?

Er waren 17 reacties. In deze 17 reacties worden 18 visies genoemd.

Modellen	Aantal keer genoemd
Differentiatie	6
Positief	5
Professionaliseren	3
Negatief	2
Eerst moeten de voorwaarden goed zijn	2
Totaal	18

Welke professionalisering zouden werkplekbegeleiders nodig hebben om een duo-stage goed te kunnen begeleiden?

Er waren 23 reacties. In deze 23 reacties worden 26 punten genoemd.

Modellen	Aantal keer genoemd
Kennis en training	7
Gewoon starten	4
Intervisie	4
Vaardigheden (coaching, gesprek, organisatie)	4
Co-teaching	3
Goede voorbereiding studenten	2
Tijd	1
Overige	1
Totaal	26

Bijlage 2: Interview outlines

Interview met student duo-stage

Beste student,

We doen onderzoek naar de voor- en nadelen van duo-stages. Door middel van een interview verzamelen we hierover gegevens bij studenten die in duo's stage lopen. Je helpt ons zeer door mee te werken aan dit interview. De resultaten worden anoniem verwerkt.

Vak:

Leerjaar:

School:

Feitelijke info duo stage:

1. Kon je kiezen voor een wel/niet duo-stage?
2. Indien je kon kiezen, waarom heb je gekozen voor een duo-stage?
3. Hoe ben je aan je medestudent gekoppeld?
4. Hoe ben je voorbereid op de duo-stage?

5. Welke voordelen kun jij benoemen aan je duo-stage?

Steun – kunst afkijken – van elkaar leren – samen reflecteren – samen voorbereiden – creatievere lessen – zelfvertrouwen groeit – taken verdelen – tijdwinst – minder ordeproblemen wegens extra paar ogen – veilig voelen bij stagepartner

6. Welke nadelen kun jij benoemen aan je duo-stage?

Passen niet goed bij elkaar – wpb vergelijkt ons – geen eerlijke fb voor elkaar – samenwerken kost meer tijd – leer nu niet hoe het is om alleen voor de klas te staan – erg betrokken op elkaar en daardoor minder op het team van de school

7. Hoe is je duo-stage ingericht?

Observatie – coaching – klassenassistent – ieder geeft lesdeel – ieder geeft zelfde les aan deel van de klas – ieder werkt met deel van de klas aan bepaald activiteiten – we bereiden de les samen voor – we voeren de les gezamenlijk uit – we evalueren de les gezamenlijk

Enkele andere vragen

8. In hoeverre vind je duo-stage een goede voorbereiding op het leraarsberoep?
9. In hoeverre is een 'klik' nodig tussen de studenten voor een geslaagde duo-stage?

10. Als je hulp nodig hebt, raadpleeg je dan eerst je stagepartner, of je werkplekbegeleider? Licht toe.
11. Van wie waardeer je de feedback meer: van je stagepartner of van je werkplekbegeleider? Licht toe. - wegens zijn grotere expertise?
12. Welke randvoorwaarden zijn volgens jou van belang bij het inrichten van duo-stages?
13. Als je de volgende keer mocht kiezen, zou je dan voor een duo-stage kiezen of juist niet? Waarom wel/niet?
14. Welke andere dingen wil je nog vermelden over je duo-stage?

Interview met werkplekbegeleider duo-stage

Beste werkplekbegeleider,

We doen onderzoek naar de voor- en nadelen van duo-stages. Door middel van een interview verzamelen we hierover gegevens bij werkplekbegeleiders die een duo begeleiden. Je helpt ons zeer door mee te werken aan dit interview. De resultaten worden anoniem verwerkt.

Vak:

School:

Aantal ervaringsjaren als werkplekbegeleider:

Feitelijke info duo stage:

1. Kon je kiezen voor het wel/niet begeleiden van een duo-stage?
2. Indien je kon kiezen, waarom heb je gekozen voor het begeleiden van een duo-stage?
3. Hoe ben je voorbereid op het begeleiden van een duo-stage?

4. Welke voordelen kun jij benoemen aan de duo-stage voor de studenten?

Steun – kunst afkijken – van elkaar leren – samen reflecteren – samen voorbereiden – creatievere lessen – zelfvertrouwen groeit – taken verdelen – tijdwinst – minder ordeproblemen wegens extra paar ogen

5. Welke voordelen kun jij benoemen aan de duo-stage voor jou als werkplekbegeleider?

Tijdwinst – betere voorbeeld benoemen – In krijgen gevarieerdere uitleg

6. Welke nadelen kun jij benoemen aan de duo-stage voor de studenten?

Passen niet goed bij elkaar – geen eerlijke fb voor elkaar – samenwerken kost meer tijd – leren nu niet hoe het is om alleen voor de klas te staan – erg betrokken op elkaar en daardoor minder op het team van de school

7. Welke nadelen kun jij benoemen aan de duo-stage voor jou als werkplekbegeleider?

Kost meer tijd – minder hechte band met studenten – In kregen verschillende uitleg – studenten waren erg betrokken op elkaar en daardoor minder op het team van de school

8. Hoe is de duo-stage ingericht?

Observatie – coaching – klassenassistent – ieder geeft lesdeel – ieder geeft zelfde les aan deel van de klas – ieder werkt met deel van de klas aan bepaald activiteiten – de studenten bereiden lessen samen voor – de studenten voeren lessen gezamenlijk uit – de studenten evalueren lessen gezamenlijk

Enkele andere vragen

9. In hoeverre vind je duo-stage een goede voorbereiding op het leraarsberoep?
10. In hoeverre zie je het samenwerken van studenten in een duo als goed voorbeeld van samenwerking tussen collega's op school?
11. In hoeverre is een 'klik' nodig tussen de studenten voor een geslaagde duo-stage?
12. In hoeverre heb jij zelf kunnen leren in de driehoek student – student – wpb?
13. Begeleid je liever een duo- of een solo-stage? En waarom?
14. Welke professionalisering zou je nodig hebben om een duo-stage goed te kunnen begeleiden? Goed in de zin van recht doen aan beide studenten.
15. Welke randvoorwaarden zijn volgens jou van belang bij het inrichten van duo-stages?
16. Wat zijn volgens jou criteria om een duo-stage tot een succes te maken?
17. Welke andere dingen wil je nog vermelden over de duo-stage?

Interview met schoolopleider duo- en solostage

Beste schoolopleider,
We doen onderzoek naar de voor- en nadelen van duo-stages. Door middel van een interview verzamelen we hierover gegevens bij schoolopleiders waar ook duo studenten stage lopen. Je helpt ons zeer door mee te werken aan dit interview. De resultaten worden anoniem verwerkt.

Vak:

School:

Aantal ervaringsjaren als schoolopleider:

Feitelijke info duo en solo stage:

1. Kon je kiezen voor het wel/niet verwelkomen van een duo-stage?
2. Indien je kon kiezen, waarom heb je ook gekozen voor het verwelkomen van duo-stage?
3. Hoe ben je voorbereid op het begeleiden van een duo-stage?

4. Welke voordelen kun jij benoemen aan de duo-stage voor de studenten?

Steun – kunst afkijken – van elkaar leren – samen reflecteren – samen voorbereiden – creatievere lessen – zelfvertrouwen groeit – taken verdelen – tijdwinst – minder ordeproblemen wegens extra paar ogen

5. Welke voordelen kun jij benoemen aan de solo stage voor de studenten?

6. Welke voordelen kun jij benoemen aan de duo-stage voor jou als schoolopleider?

Tijdwinst – betere voorbeeld benoemen – In krijgen gevarieerdere uitleg

7. Welke voordelen kun jij benoemen aan de solo stage voor jou als schoolopleider?

8. Welke nadelen kun jij benoemen aan de duo-stage?

Kost meer tijd – minder hechte band met studenten – In kregen verschillende uitleg – studenten waren erg betrokken op elkaar en daardoor minder op het team van de school

9. Welke nadelen kun jij benoemen aan de solo stage?

10. Hoe is de duo-stage ingericht?

Observatie – coaching – klassenassistent – ieder geeft lesdeel – ieder geeft zelfde les aan deel van de klas – ieder werkt met deel van de klas aan bepaald activiteiten – we bereiden de les samen voor – we voeren de les gezamenlijk uit – we evalueren de les gezamenlijk

11. Hoe is de solo stage ingericht?

Enkele andere vragen

12. In hoeverre vind je duo-stage een goede voorbereiding op het leraarsberoep?
13. In hoeverre vind je solo stage een goede voorbereiding op het leraarsberoep?
14. In hoeverre zie je het samenwerken van studenten in een duo als goed voorbeeld van samenwerking tussen collega's op school?
15. In hoeverre is een 'klik' nodig tussen de studenten voor een geslaagde duo-stage?
16. In hoeverre is een 'klik' nodig tussen de student en werkplekbegeleider voor een geslaagde solo-stage?
17. In hoeverre heb jij zelf kunnen leren in de vierhoek student – student – wpb – so?
18. In hoeverre heb jij zelf kunnen leren in de driehoek student – wpb – so?
19. Wat zie je liever: een duo- of een solo-stage? En waarom?
20. Welke professionalisering zou je als schoolop-leider nodig hebben om een duo-stage goed te kunnen begeleiden?
21. Welke professionalisering zouden de werkplek-begeleiders nodig hebben om een duo-stage goed te kunnen begeleiden?
22. Welke randvoorwaarden zijn volgens jou van belang bij het inrichten van duo-stages?
23. Wat zijn volgens jou criteria om een duo-stage tot een succes te maken?
24. Welke andere dingen wil je nog vermelden over de duo-stage?
25. Welke andere dingen wil je nog vermelden over de solo stage?

Interview met studenten die solo stage lopen

Beste student,
We doen onderzoek naar de voor- en nadelen van duo-stages. Door middel van een interview

verzamelen we hierover ook gegevens bij studenten die solo stage lopen. Je helpt ons zeer door mee te werken aan dit interview. De resultaten worden anoniem verwerkt.

Vak:

Leerjaar:

School:

Feitelijke info solo stage:

1. Kon je kiezen voor een solo stage?
2. Indien je kon kiezen, waarom heb je gekozen voor een solo stage?
3. Hoe ben je voorbereid op de stage?

4. Welke voordelen kun jij benoemen aan je solo stage?

5. Welke nadelen kun jij benoemen aan je solo stage?

6. Hoe is je solostage ingericht?

Enkele andere vragen

7. In hoeverre vind je solo stage een goede voorbereiding op het leraarsberoep?
8. In hoeverre is een 'klik' nodig tussen de student en werkplekbegeleider voor een geslaagde stage?
9. Als je hulp nodig hebt, wie raadpleeg je dan? Licht toe.
10. Als je de volgende keer mocht kiezen, zou je dan voor een solo stage kiezen of juist niet? Waarom wel/niet?
11. Welke andere dingen wil je nog vermelden over je stage?

Interview met werkplekbegeleider van een solo-stage

Beste werkplekbegeleider,
We doen onderzoek naar de voor- en nadelen van duo-stages. Door middel van een interview verzamelen we hierover ook gegevens bij werkplek-begeleiders die een solo stage begeleiden. Je helpt ons zeer door mee te werken aan dit interview. De resultaten worden anoniem verwerkt.

Vak:

School:

Aantal ervaringsjaren als werkplekbegeleider:

Feitelijke info duo stage:

1. Kon je kiezen voor een wel/niet begeleiden van een solo stage?
 2. Indien je kon kiezen, waarom heb je gekozen voor het begeleiden van een solo stage?
 3. Hoe ben je voorbereid op het begeleiden van een stage?
- 4. Welke voordelen kun jij benoemen aan de solo stage voor de studenten?**
- 5. Welke voordelen kun jij benoemen aan de solo stage voor jou als werkplekbegeleider?**
- 6. Welke nadelen kun jij benoemen aan de solo stage voor de studenten?**
- 7. Welke nadelen kun jij benoemen aan de solo stage voor jou als werkplekbegeleider?**
- 8. Hoe is de solo stage ingericht?**

Enkele andere vragen

9. In hoeverre vind je solo stage een goede voorbereiding op het leraarsberoep?
10. In hoeverre is een 'klik' nodig tussen de student en jou voor een geslaagde stage?
11. In hoeverre heb jij zelf kunnen leren van de student?
12. Begeleid je liever een duo- of een solo-stage?
13. Welke professionalisering zou je nodig hebben om een stage goed te kunnen begeleiden?
14. Wat zijn volgens jou criteria om een solo stage tot een succes te maken?
15. Welke andere dingen wil je nog vermelden over de solo stage?

Interview met instituutsopleider

Beste Instituutsopleider,
We doen onderzoek naar de voor- en nadelen van duo-stages. Door middel van een interview verzamelen we hierover gegevens bij instituutsbegeleiders die ook te maken hebben met duo-stages. Je helpt ons zeer door mee te werken aan dit interview. De resultaten worden anoniem verwerkt.

Vak:

School:

Aantal ervaringsjaren als instituutsopleider:

Algemene vragen duo stage:

1. Wat is volgens jou belangrijk voor studenten om te leren in de stage?
2. Is duo-stage volgens jou een goede manier om dat te doen?

3. Welke voordelen kun jij benoemen aan een duo-stage voor de studenten?

Steun – kunst afkijken – van elkaar leren – samen reflecteren – samen voorbereiden – creatievere lessen – zelfvertrouwen groeit – taken verdelen – tijdwinst – minder ordeproblemen wegens extra paar ogen

4. Welke nadelen kun jij benoemen aan een duo-stage voor de studenten?

Passen niet goed bij elkaar – wpb vergelijkt studenten – geen eerlijke fb voor elkaar – samenwerken kost meer tijd – leer nu niet hoe het is om alleen voor de klas te staan – erg betrokken op elkaar en daardoor minder op het team van de school

5. Welke voordelen kun jij benoemen aan een duo-stage voor jou als instituutsopleider?

Tijdwinst – betere voorbeeld benoemen – In krijgen gevarieerdere uitleg

6. Welke nadelen kun jij benoemen aan een duo-stage voor jou als instituutsopleider?

Kost meer tijd – minder hechte band met studenten – In kregen verschillende uitleg – studenten waren erg betrokken op elkaar en daardoor minder op het team van de school

7. Hoe wordt de duo-stage ingericht?

Observatie – coaching – klassenassistent – ieder geeft lesdeel – ieder geeft zelfde les aan deel van de klas – ieder werkt met deel van de klas aan bepaald activiteiten – de studenten bereiden lessen samen voor – de studenten voeren lessen gezamenlijk uit – de studenten evalueren lessen gezamenlijk

Enkele andere vragen

8. In hoeverre vind je duo-stage een goede voorbereiding op het leraarsberoep?
9. In hoeverre zie je het samenwerken van studenten in een duo als goed voorbeeld van samenwerking tussen collega's op school?
10. In hoeverre is een 'klik' nodig tussen de studenten voor een geslaagde duo-stage?

11. Welke professionalisering zou je nodig hebben om een duo-stage goed te kunnen begeleiden? Goed in de zin van recht doen aan beide studenten.
12. Welke randvoorwaarden zijn volgens jou van belang bij het inrichten van duo-stages?
13. Wat zijn volgens jou criteria om een duo-stage tot een succes te maken?
14. Welke andere dingen wil je nog vermelden over de duo-stage?

Interview met studieloopbaancoach

Beste Studieloopbaancoach,
 We doen onderzoek naar de voor- en nadelen van duo-stages. Door middel van een interview verzamelen we hierover gegevens bij studieloopbaancoaches die ook te maken hebben met duo-stages. Je helpt ons zeer door mee te werken aan dit interview. De resultaten worden anoniem verwerkt.

Vak:
 Aantal ervaringsjaren als studieloopbaancoach:

Algemene vragen duo stage:

1. Wat is volgens jou belangrijk voor studenten in jouw vak om te leren in de stage?
2. Is duo-stage volgens jou een goede manier om dat te doen?

3. Welke voordelen kun jij benoemen aan een duo-stage voor de studenten?

Steun – kunst afkijken – van elkaar leren – samen reflecteren – samen voorbereiden – creatievere lessen – zelfvertrouwen groeit – taken verdelen – tijdwinst – minder ordeproblemen wegens extra paar ogen

4. Welke nadelen kun jij benoemen aan een duo-stage voor de studenten?

Passen niet goed bij elkaar – wpb vergelijkt studenten – geen eerlijke fb voor elkaar – samenwerken kost meer tijd – leer nu niet hoe het is om alleen voor de klas te staan – erg betrokken op elkaar en daardoor minder op het team van de school

5. Hoe wordt de duo-stage ingericht?

Observatie – coaching – klassenassistent – ieder geeft lesdeel – ieder geeft zelfde les aan deel van de klas – ieder werkt met deel van de klas aan bepaald activiteiten – de studenten bereiden lessen samen voor – de studenten voeren lessen gezamenlijk uit – de studenten evalueren lessen gezamenlijk

Enkele andere vragen

6. In hoeverre vind je duo-stage een goede voorbereiding op het leraarsberoep?
7. In hoeverre zie je het samenwerken van studenten in een duo als goed voorbeeld van samenwerking tussen collega's op school?
8. In hoeverre is een 'klik' nodig tussen de studenten voor een geslaagde duo-stage?
9. Welke professionalisering zou je nodig hebben om een duo-stage goed te kunnen begeleiden? Goed in de zin van recht doen aan beide studenten.
10. Welke randvoorwaarden zijn volgens jou van belang bij het inrichten van duo-stages?
11. Wat zijn volgens jou criteria om een duo-stage tot een succes te maken?
12. Welke andere dingen wil je nog vermelden over de duo-stage?

Bijlage 3: Resultaten van de interviews met begeleiders.

voordelen duo-stage	aantal x genoemd					citaat
	WPB	SO	SLC	IO	totaal	
van en met elkaar leren	4	4	14	10	32	SLC: De talenten komen samen, daardoor kan je een mooi product opleveren. Je leert anderhalf, zeg maar.
Steun	2	6	2	10	20	SO: Ik kan wel voordelen benoemen. Ik denk sowieso dat de studenten steun hebben aan elkaar. Zeker de eerstejaars. Dat zien we ook wel. Meer zien dan dat we het horen.
kunst afkijken bij elkaar		1	6	2	9	IO: Je kunt studenten sterker sturen om bij elkaar in de les te gaan kijken, ook als het van verschillende vakken is.
tijdwinst / efficiënter	1	1	2	5	9	IO: Nou eh... als ik 12 stud moet begeleiden die op 6 locaties zitten... dat scheelt ontzettend veel tijd. Qua planning, praktisch gezien is dat handiger, heb minder contacten met wpb, de helft in feite.
samen reflecteren	1	2	3	2	8	SLC: In mijn ogen leren zij bij elkaar te kijken en elkaar feedback te geven.
samen voorbereiden	1	3	1	1	6	SO: Je kunt samen dingen oplossen, dingen voorbereiden.
veilig voelen bij stagepartner		1	3		4	SLC: Studenten kunnen veel aan elkaar hebben, met iemand naast je in dezelfde situatie voelt het veilig.
wpb kan betere voorbeeld benoemen	1	1		1	3	WPB: Betere voorbeeld benoemen (ik zie overeenkomsten en verschillen)
leuk & gezellig		1	1		2	SLC: Als je in je eentje bent is het toch wel anders. Je hebt dan niemand om mee te keuvelen en dan voel je jezelf misschien ook wat meer verantwoordelijker en dan word je ook minder in die studentenrol gezet. Dan ben je daar ook echt als docent en met z'n tweeën voel je je meer student dan dat je eigenlijk bent.
meer genuanceerde reflectie	1			1	2	SLC: Als die er niet is, en je staat er alleen voor, dan is het toch handig als een medestudent bij het overleg betrokken wordt. Die kan de andere kant van het verhaal laten zien. Ik kan met deze student goed overweg, maar heb ook ervaring met een student met wie het minder goed klikte.
creatievere lessen				1	1	IO: en elkaar feedback op hun eigen niveau geven,
zelfvertrouwen groeit			1		1	SLC: Studenten kunnen samen optrekken, voelen zich zelfverzekerder
taken verdelen tussen de studenten			1		1	SLC: Dat meer is: elkaar aanvullen, je kunt verschillende dingen: de een enquête maken, de ander lay-out.
minder ordeproblemen wegens extra paar ogen				1	1	IO: Voor de leerlingen maakt het uit of er een werkplekbegeleider of een medestudent achterin zit qua gedrag. Bij een medestudent als observator kun je minder gebruik maken van de geleende orde van de werkplekbegeleider.
Totaal	11	20	34	34	99	

nadelen duo-stage	aantal x genoemd					Citaat
	WPB	SO	SLC	IO	totaal	
passen niet goed bij elkaar	2	1	8	3	14	SLC: Ik hoor vooral als het misgaat en dat zit vaak in de match tussen de studenten.
leer nu niet hoe het is om alleen voor de klas te staan	2	1	2	4	9	SO: Ik denk dat je op een gegeven moment ook solo moet. Want de vraag is natuurlijk of de tweedejaars ook in duo's gaan komen en de eerstejaars ook. Ik weet niet of dat altijd handig is.
kost meer tijd	2		2	3	7	IO: Ze hebben geen idee hoe ze dat moeten aanpakken, waardoor de wpb het ziet als twee stagiaires en dus veel meer tijd nodig heeft om ze te begeleiden dan dat ik nu heb.
erg betrokken op elkaar en daardoor minder op de wpb en/of team van de school		3	2		5	SO: Ik vind het een nadeel als ze in een duo stage lopen, als ze met zijn tweeën afgezonderd blijven. Vorig jaar was er een tweetal derdejaars studenten die samen een kleine baan hadden, en die trokken zoveel met elkaar op, dat ze niet in het team werden opgenomen. Het was ook nog een stelletje. Ze trokken erg naar elkaar toe, omdat ze samen die klassen deden. Dat vind ik het gevaar van een duo-stage. We hebben een heel open team, maar die twee kregen we er niet bij betrokken.
weinig fysieke ruimte in het lokaal		2		2	4	IO: daar ben ik niet voor: op onze school zijn de lokalen te kort en te klein, zoveel onrust.
minder aandacht wpb per student	2	1	1		4	WPB: ik denk dat het ten koste gaat van de aandacht die je aan de student kunt geven. Het is immers geregeld erg hectisch hier op school.
wpb vergelijkt studenten onderling			3		3	SLC: Een ander nadeel is dat de wpb met de ene student een betere klik kan hebben dan met de andere. Het blijft mensenwerk. Onbewust en ook echt wel ongewild gaan ze de studenten toch anders benaderen en vergelijken.
risico op negatieve beïnvloeding: de ene student gaat minder goed presteren door zijn minder sterke stagemaatje			2	1	3	SLC: Bij verschil in assertiviteit tussen de studenten kan er een ondergesneeuwd raken; ervaren de studenten als lastig.
geen eerlijke feedback voor elkaar			2		2	SLC: Voor feedback en intervisie in er een veilig leerklimaat nodig. Omdat ik dit als belangrijkste voordeel aandraag, zal hier aandacht aan besteed moeten worden.
risico op meeliftgedrag		1	1		2	SO: Je moet je wel afvragen of het werk 50-50 is, of is de één een luilak en de ander een harde werker?
strakke planning nodig	1			1	2	WPB: Ik moest meer lessen afstaan.
samenwerken kost meer tijd				1	1	IO: Studenten vinden dat niet zo leuk. Ze denken: ik werk veel sneller en makkelijker alleen.
verwarrend voor de leerlingen	1				1	WPB: Soms wisselt de samenstelling van een duo, en dat is lastig.
onderlinge afhankelijkheid			1		1	SLC: Kunnen soms dingen nog niet als een volwassene, maar zijn wel van elkaar afhankelijk... dingen overzien, afspraken na komen, op tijd komen. Afhankelijkheid is lastig, als je t niet treft met je groepsgenoot, dan baal je.
totaal	10	9	24	15	58	

voordelen solo-stage	aantal x genoemd					Citaat
	WPB	SO	SLC	IO	totaal	
werkplekbegeleider voor jezelf	3	1		1	5	WPB: Nu heb ik voldoende tijd voor de student
geschikt voor hogerejaars	2	2			4	SO: Ja, de studenten die stagelopen en die solo zijn, dat zijn vaak ouderejaars en die doen meer in de klas. Daar heb je als onderwijsteam meer aan in de zin dat je ze ook kunt inzetten in de onderwijspraktijk, waar dat bij eerste- en tweedejaars niet kan, of niet gewenst is in ieder geval.
voldoende lesuren beschikbaar	2	2			4	WPB: en heb ik voldoende uren dat zij lessen van mij kan overnemen.
werkplekbegeleiders bereidwillig	1	1			2	SO: Nu vinden ze het nog leuk en vragen ze haar om een stagiaire. Ze wil haar werkplekbegeleiders beschermen, en dat doe je het gemakkelijkst met solo-stages.
totaal	8	6	0	1	15	

nadelen solo-stage	aantal x genoemd					Citaat
	WPB	SO	SLC	IO	totaal	
afhankelijkheid van de wpb		1		1	2	IO: Nu gebeurt dat alleen tussen werkplekbegeleider en student. Dat betekent dat je afhankelijk bent van de werkplekbegeleider die er zit, zijn of haar kwaliteiten.
moet alles alleen doen	1				1	WPB: Als je gewend raakt aan samen alles doen, dan zou het alleen functioneren rauw op je dak vallen.
totaal	1	1	0	1	3	

toegepaste vormen duo-stage	aantal x genoemd				Citaat	
	WPB	SO	SLC	IO		totaal
samen de les voorbereiden	1	1	5	7	IO: Studenten hebben de ruimte van de werkplekbegeleider gekregen om samen een stuk onderwijs te ontwikkelen	
ieder geeft lesdeel (sequentieel)		4	1	5	SLC: Je kunt ook zeggen dat de één de instructie geeft en de ander zet de opdracht uit, of dat de één instrueert terwijl de ander rondloopt.	
samen de les uitvoeren		3	2	5	SLC: Met zijn tweeën voor de klas, mits goed voorbereid.	
observatie: de een geeft les, de ander observeert.	1	2	1	4	IO: en ze elkaar aan het werk kunnen zien.	
samen de les evalueren	1		3	4	WPB: Ze geven elkaar feedback.	
ieder geeft zelfde les aan deel van de klas (parallel onderwijs)			3	3	IO: Ze geven niet dezelfde les.	
doen wat in de LWT gevraagd wordt		1	2	3	SO: De wpb's volgen vooral de leerwerktaken die de studenten hebben. Daar is de begeleiding op gericht. Dat ze hun taken en opdrachten kunnen doen met zo goed mogelijke begeleiding.	
ieder geeft eigen les	1		1	2	WPB: Ze geven elk hun eigen lessen in parallelklassen: de gezamenlijk voorbereide les wordt in 2 klassen uitgevoerd	
inrichting afwisselen			1	1	2	IO: Liever rollen afwisselen.
Coaching: de een geeft les, de ander coacht (geeft suggesties en steun tijdens de les van de ander)			1	1	SLC: Coaching elkaar bij het lesgeven, maar dat is niet vanzelfsprekend	
klassenassistent: de een geeft les, de ander assisteert			1	1	IO: Een op een, maatwerk	
ieder werkt met deel van de klas aan bepaalde activiteiten (stationsonderwijs)			1	1	IO: ieder werkt met deel van de klas aan bepaalde activiteiten;	
totaal	4	1	14	19	38	

toegepaste vormen solo-stage	aantal x genoemd				Citaat	
	WPB	SO	SLC	IO		totaal
reguliere stagetaken	3	3			6	WPB: Zij doet een aantal lessen op de maandag en dinsdag, de voorbereiding spreken we door. Tussendoor hebben we contact via app en mail. Meestal bespreken we alles in de pauze of tijdens tussenuren. Wat zij gaat doen spreken we af in onderling overleg. Ze geeft geen lesdelen.
met andere studenten leerwerktaken maken	1	2	1		4	SO: Ik merk dat zij bepaalde leerwerktaken gezamenlijk oppakken. Dat is wel voordelig voor ze. Dan zie je dat ze elkaar opzoeken
klassenassistent	1				1	WPB: Wat wel gebeurt is dat zij lesgeeft, en ik bijspring als leerlingen hulp nodig hebben. Dat doet zij ook. Je hebt dan meer handen voor de klas. Dat vinden leerlingen ook prettig. Leerlingen houden van afwisseling. Leerlingen vragen wanneer ze weer leskrijgen van de stagiaire, en geven aan dat ze ook leuk lesgeeft, anders. Dat werkt twee kanten op.
totaal	5	5	1	0	11	

voorwaarde duo-stage	aantal x genoemd				totaal	Citaat
	WPB	SO	SLC	IO		
klik student-student	4	2	11	4	21	SLC: Er moet beter gekeken worden naar wie met wie samenwerkt
studenten moeten voorbereid worden op duo stage, bv met goede handleiding		4	5	10	19	IO: Het nadeel is vooral dat ze vooraf geen uitgebreide instructie hebben gehad over een duo-stage.
voldoende beschikbare lesuren	3	4	2	7	16	SO: De koppeling van een duo aan één werkplekbegeleider komt hier niet voor. Dat zou in een enkele sectie wel mogelijk zijn. Maar als scholen kiezen we er liever niet voor, omdat we geen grote school zijn. Veel werkplekbegeleiders hebben veel verschillende leerjaren. Leerjaar 4 geven we niet snel uit handen. Dan blijven er niet veel uren over. En studenten willen graag lesgeven! Als je per student 6 à 8 van je eigen lessen afgeeft, dan wordt dat bij een duo 12 à 16 lessen, en dat wordt wel heel veel. Dan ben je op een gegeven moment bijna geen leraar meer, maar alleen werkplekbegeleider. Voor 8 uur in de week is het hartstikke leuk, daar ligt wel de grens. Je zou wel een duo bij een sectie kunnen plaatsen, maar ook dan komen alleen wiskunde en Engels daarvoor in aanmerking op deze school, vooral omdat beide schoolopleiders van deze school daar werkzaam zijn.
voldoende begeleidingstijd	3	4	3	6	16	SLC: Het begeleiden van een duo vergt meer begeleiding dan op dit moment gebeurt, zowel door werkplekbegeleider als instituutopleider.
werkplekbegeleider moet capabel zijn om duo te begeleiden		3	7	5	15	SLC: Begeleiding op school moet daarvoor toegerust zijn. Dat de begeleider t kan, wil en snapt. Twee verschillende personen goed laten samenwerken.
De LWT's (en beoordeling daarvan) moeten aangepast worden aan duo-stage		2	4	1	7	SLC: Randvoorwaarde is wel: individuele beoordeling. Naast n groepsproduct of cijfer. In ieder geval ook n individuele beoordeling.
studenten hebben inspraak in keuze stage-partner			5		5	SLC: Misschien dat ze aan de slc'er zouden moeten vragen welke koppels kunnen we maken. Ik denk dat je dan best wel goede setjes kunt maken. Niet zozeer sociaal, maar wie kunnen er goed met elkaar samenwerken en wie niet. En dus niet de koppels laten maken door het stagebureau, dat het gewoon willekeurig is.
totaal	10	19	37	33	99	

voorwaarde solo-stage	aantal x genoemd				totaal	citaat
	WPB	SO	SLC	IO		
klik student-wpb	4	4	1		9	SO: Je hebt een leuke klik, één-op-één, je kunt elkaar helpen, er zijn meer handen voor de klas. Ik denk dat dat qua werkdruk voor de werkplekbegeleider het fijnste is.

professionaliseren	aantal x genoemd				totaal	citaat
	WPB	SO	SLC	IO		
duo leren begeleiden	1	3	8	3	15	SO: De verdieping in coaching van een duo, hoe kijk je naar elkaar, hoe geef je feedback op een correcte manier. Ik zou dat als schoolopleider ook graag met mijn werkplekbegeleiders willen bespreken.
vormen van co-teaching leren kennen	1	3	2	9	15	IO: De wpb's en studenten moeten ook weten welke vormen er zijn van de duo-stage. Hoe zien we het voor ons? Als je kijkt richting het co-teaching, dan heb je wel bepaalde vormen die je kunt gebruiken in de duo-stages.
eerlijk beoordelen	1		4	2	7	WPB: hoe ga ik elke student op zijn eigen niveau inschatten
conflicthantering	2		1		3	SLC: Als slc'er heb je er te weinig invloed op. Je kunt wel de samenwerking tussen de twee studenten bespreekbaar maken en daarin kan je denk ik wel wat doen. Als je iemand niet mag, mag je diegene ook echt niet, maar dan leer je daar wel mee om te gaan. Dat is natuurlijk in een werksituatie ook, maar die kan je wat meer vermijden. In een duo-stage kan dat niet.
peerfeedback leren geven			3		3	SLC: Feedback methoden, eh... denk dat....
leren samenwerken			3		3	SLC: en in het leren feedback geven naar elkaar. En dan niet alleen voor de studenten maar ook in het team naar elkaar toe. Dan straal je allemaal hetzelfde uit. Met het geïntegreerde curriculum gaan we nog sterker met elkaar optrekken. Wat we willen bij het geïntegreerde curriculum, vereist co-teaching: 'teach as you preach'.
omgaan met meeliftgedrag			1		1	SLC: Soms lastig te scheiden wie wat gedaan heeft bij lesvoorbereiding. Dat zicht op de individuele ontwikkeling moet ingebouwd worden. Ook voor 1e jaar. Dat i.v.m. de competentie- ontwikkeling die grotendeels op individu gericht is, op een na.
timemanagement	1				1	WPB: en timemanagement.
totaal	6	6	22	14	48	

overige codes	aantal x genoemd					citaat
	WPB	SO	SLC	IO	totaal	
Duo-stage als voorbereiding op functioneren in team	1	5	5	10	21	IO: Je kunt ze leren naar de toekomst toe dat ze helemaal niet in hun eentje hoeven functioneren, dat ze collega's hebben. Ze kunnen samen aan het werk.
Inrichting OidS		7	5	2	14	SO: "Het feit dat de student vanaf het begin min of meer als werknemer wordt gezien doordat hij meer tijd op de school doorbrengt. De aanwezigheid van de schoolopleider is heel goed: korte lijnen, meer contact met HR."
Beroep leren		1	8	1	10	SLC: "Professioneel handelen, hoe functioneer je je in een organisatie, op tijd komen, hoe kleed je je, gedrag. - Vakinhoudelijke kennis, breed vak, brede interesse nodig: politiek, maar ook softere kanten, multiculturele samenleving, actualiteit volgen- voor goede voorbeelden - Pedagogiek: omgaan met doelgroep Vmbo/ mbo"
Voorbereiding vindt plaats		4	1	3	8	IO: Als iedereen van tevoren daarvan op de hoogte wordt gebracht en met mensen wordt besproken hoe we het zouden kunnen inzetten, dan denk ik zeker dat het een meerwaarde zou kunnen hebben
Oriënteren op beroep			2	5	7	IO: Is het leren? Vlieguren maken; zoveel mogelijk. Verschilt per leerjaar, staat netjes in de boekjes, 1e jaar inzicht in is dit iets voor mij als beroep. Kan ik dit, wil ik dit? Al die vlieguren moeten ertoe leiden dat ze die vraag kunnen beantwoorden, maar dat de instituutopleider ook die vraag kan beantwoorden. Niet iedereen hoeft dezelfde docent te worden. Dan moet je een beeld hebben van zoveel mogelijk andere docenten zien, hoe doen al die mensen dat en wat past er bij mij? Hoe zie ik mezelf?
MBO		4		2	6	IO: zeker op zoiets complex als het mbo. VO is methodische en duidelijker waar je naar toe werkt. Je ziet vaak dezelfde klassen. Respondent gaat door op verschil vo/ mbo. In mbo is t aantal secundaire taken gigantisch naast lesgeven.
Kiezen	2	2	1		5	SO: Ja, we hebben gekeken hoe we studenten plaatsen, is meestal afhankelijk van de te bieden kwaliteit van de begeleiding
Docenten werken samen	2	1	2		5	SO: Zeker in het mbo is het een goede voorbereiding, daar werk je vooral in een team. Het is goed als de studenten daar vanaf het begin mee bekend raken.
Koppeling: praktisch			4		4	SLC: En dus niet de koppels laten maken door het stagebureau, dat het gewoon willekeurig is.
Voorkeur solo	2	1			3	WPB: Liever een solo. Dan denk ik dat ik meer nut van mijn inzet zie.
Zelfde vak			1		1	SLC: De meerwaarde is waarschijnlijk groter als ze allebei hetzelfde vak geven, dus liever geen maatschappijleerstudent koppelen aan een geschiedenisstudent.
Begeleiden duo = begeleiden solo	1				1	WPB: Verder is het werk niet anders dan bij een solostudent.
Werkplekbegeleider: expertise		1			1	SO: Anderzijds vind ik dat de werkplekbegeleider zo professioneel moet zijn dat hij er mee om kan gaan als die klik er niet echt is.
totaal	8	26	29	23	86	

Bijlage 4: Resultaten van de interviews met studenten.

voordelen duo-stage	aantal x genoemd	citaat
van en met elkaar leren	9	Qua voordelen kan je misschien noemen dat je zeker bij je eerste stage dat je het niet alleen hoeft te doen.
samen reflecteren	6	maar met n medestudent kan je er veel makkelijker over praten. Aan haar feedback heb ik ook zeker veel gehad, omdat zijn bepaalde dingen anders ziet, omdat zij samen in de les zit met mij en de werkplekbegeleider dat eigenlijk niet vond passen, kan de student me later n goed gevoel geven
steun	5	Nee. Ik snap dat als iemand een beetje onzeker is, dan had je eigenlijk deze opleiding niet moeten kiezen maar goed, als je een onzekere docent in spe bent dan snap ik dat het fijn is om er samen naartoe te werken.
veilig voelen bij stagepartner	5	Geeft een vertrouwd gevoel, veilig als je 1e jaars en nieuw bent.
taken verdelen tussen de studenten	3	Misschien is het voor mij als student fijner om bij een aantal opdrachten samen te kunnen werken, zoals de leerwerktaken, bijvoorbeeld observeren in de klas.
leuk & gezellig	3	Het is leuk. Samen voor de klas gaat goed.
meer genuanceerde reflectie	3	Omdat ze t op n andere manier bracht, omdat zij toch eh..
kunst afkijken bij elkaar	2	Je ziet je studiegenoot lesgeven.
tijdwinst / efficiënter	2	Het is gewoon een hele goeie aanvulling om netjes op peil te blijven en je ding te doen. Om t niet uit te stellen.
zelfvertrouwen groeit	1	Maar wat m'n partner zei dat is rustgevend, dat voelt wel beter aan.
totaal	39	

nadelen duo-stage	aantal x genoemd	citaat
leer nu niet hoe het is om alleen voor de klas te staan	9	Die moeten we dan ook nog delen. Leer niet hoe het is om alleen voor de klas te staan
passen niet goed bij elkaar	5	Verschil in motivatie. Hij is gericht op zijn stage en wil zijn punten halen.
erg betrokken op elkaar en daardoor minder op de wpb en/of team van de school	3	Maar als misschien je met n vriend(in) zit... dan zou t wel ns kunnen gebeuren dat je t te bont maakt, maar verder niet.
minder aandacht wpb per student	3	Ten eerste vind ik het heel vermoeiend dat ik niet persoonlijk begeleid word, maar als een onderdeel van een tweetal. We moeten alles samendoen er is geen mogelijkheid om dingen zelfstandig te doen, alles moet ook op elkaar aansluiten.
samenwerken kost meer tijd	2	wat naar mijn mening soms zwaar onhandig is: andere zienswijze, andere werkwijze. Het zit hem dan in tempo, in de manier waarop.
risico op meeliftgedrag	2	Daardoor is hij minder gericht op samenwerken, terwijl zij zich zo opstelt, dat ze bijna afhankelijk is van het samenwerken. Ze functioneert niet goed alleen. Hij zou willen dat ze meer dingen zelf uitzoekt en minder bij hem 'afkijkt'. Dat gedrag had hij op grond van eerdere ervaringen in de opleiding met haar wel verwacht, maar hij stapte er wel open in, maar het vooroordeel komt wel uit.
geen eerlijke feedback voor elkaar	1	Degene met wie ik stageloopt, die lijkt overal op alles van mij commentaar te hebben. Dus ik ben daar niet echt over te spreken.
verwarrend voor de leerlingen	1	Het is voor de leerlingen raar als er twee mensen achterin de klas zitten. Voor de leerlingen is één persoon achterin rustiger, dat zijn ze meer gewend.
strakke planning nodig	1	En het is lastiger om een verdeling te maken tussen de klassen die je lesgeeft.
risico op negatieve beïnvloeding: de ene student gaat minder goed presteren door zijn minder sterke stage-maatje	1	Maar uiteindelijk moet elke student wel zijn eigen studiepunten kunnen halen.
lIn vergelijken de studenten onderling	1	Als je met zijn tweeën bent, dan word je vergeleken door de leerlingen.
totaal	29	

voordelen solo-stage	aantal x genoemd	citaat
werkplekbegeleider voor jezelf	2	Dan zal er gezegd worden 'ja, maar in een duo leer je van de ander'. Maar in principe kan je gewoon van de wpb leren en dan kan je veel meer je eigen ding doen en je eigen input leveren en hoef je niet af te stemmen, te wachten tot iemand iets stuurt, noem het allemaal maar op.
voldoende lesuren beschikbaar	2	Dat je meer lessen kunt geven.
geschikt voor hogerejaars	1	Maar dan de drie jaar erna wel solo.
totaal	5	

toegepaste vormen duo-stage	aantal x genoemd	citaat
observatie: de een geeft les, de ander observeert.	5	en dan doen we ieder een les en observeren elkaar
ieder geeft eigen les	5	We hebben niet samen lesgegeven, we hadden wel het idee om samen 'n examentraining te doen, maar dat is er niet van gekomen... De ene keer gaf zij 'n les en dan ik weer.
samen de les voorbereiden	4	Vanaf nu bereiden we wel samen de lessen voor. Met allebei iets andere lessen, maar over het algemeen wel dezelfde onderwerpen.
ieder geeft zelfde les aan deel van de klas (parallel onderwijs)	3	Wij geven de parallelklassen les, hij de ene en ik de ander.
samen de les evalueren	3	We geven elkaar wel kort feedback over wat we denken van elkaars lessen die we gezien hebben,
ieder geeft lesdeel (sequentieel)	2	maar we hebben ook lessen waar we allebei een lesdeel van geven.
klassenassistent: de een geeft les, de ander assisteert	1	Oh trouwens, we hebben wel een keer samen gelopen, samen door t lokaal om vragen te beantwoorden,
samen de les uitvoeren	1	Samen voor de klas (tot nu 2x een uur gedaan). Interactieve les.
totaal	24	

toegepaste vormen solo-stage	aantal x genoemd	citaat
reguliere stagetaken	2	Eerst vooral observeren, nu lesgeven. Tussendoor dingen kopiëren,
klassenassistent	1	leerlingen helpen tijdens de les als de werkplekbegeleider die geeft (meer handen voor de klas, daartoe neemt ze zelf het initiatief), toetsen nakijken, toetsen maken
totaal	3	

voorwaarde duo-stage	aantal x genoemd	citaat
klik student-student	18	Het is belangrijk dat er een match is, dat is een voorwaarde voor hem.
voldoende beschikbare lesuren	7	Ja, dat is wel n minpuntje, we hadden weinig mogelijkheden, we konden per week misschien 2 of 3 lesjes geven, in het begin zelf maar 1 klas, dus de ene week, ik, de andere week zij. Dus dat proces van lesgeven zelf ging wel heel moeizaam, langzaam.
studenten hebben inspraak in keuze stage-partner	6	Maar ja, ik ben echt op haar aangewezen en dat vind ik dan slecht dat ik daar geen invloed op heb.
studenten moeten voorbereid worden op duo stage, bv met goede handleiding	4	Ik denk ook dat je goed moet afspreken wanneer je samenkomt om dingen te overleggen. Eigenlijk hetzelfde als bij een solo-stage. Duidelijke afspraken.
werkplekbegeleider moet capabel zijn om duo te begeleiden	4	Hijzelf heeft het idee dat dat bij de WPB wel goed gaat lukken: zij beoordeelt hen niet als duo.
voldoende begeleidingstijd	1	Dat de wpb genoeg tijd heeft om allebei te begeleiden. Want het probleem waar onze begeleider op stuit is dat het haar ook tijd kost. We zijn een duo en moeten het van haar samen doen. Ze heeft geen tijd om twee mensen individueel te begeleiden. Daar heeft ze mij vooral mee.
totaal	40	

voorwaarde solo-stage	aantal x genoemd	citaat
klik student-wpb	1	Dat lijkt me wel nodig, het moet van twee kanten komen. Het gaat in mijn geval heel goed. Bij klasgenoten is dat soms minder het geval.

professionaliseren	aantal x genoemd	citaat
conflicthantering	1	En nadenken over de vraag wat als er geen goede klik is.
eerlijk beoordelen	1	De werkplekbegeleider moet beide studenten recht kunnen doen in de beoordeling.
totaal	2	

overige codes	aantal x genoemd	citaat
Kiezen	15	Nee het is geen keuze voor mij geweest, van een student van een andere opleiding heb ik wel gehoord dat zij konden kiezen: vo of mbo en of ze wel of niet samen stage wilden lopen... alleen bij ons is er geen keuzemogelijkheid geweest. Je werd willekeurig ingedeeld. Er verscheen een lijst en daar stond op met wie je liep, of je alleen liep of niet. Het duurde wel allemaal heel lang voordat t bekend werd. (weidt uit over gang van zaken). Achteraf ben ik wel blij dat t zo gegaan is.
Vorbereiding vindt plaats	12	Eigenlijk niet echt, tijdens SLC is er niet echt aandacht aan besteed. Wel praktische dingen, zoals de opdrachten die je moet doen. Ik kan wel vragen stellen als ik die heb. Ik heb voldoende aan de informatie die ik heb gekregen.
Inrichting OidS	8	Het was geen keuze. Is voor ons bepaald. Zouden we zelf liever niet doen, want de reguliere opleiding is veel duidelijker, dan krijg je gewoon les. Nu hebben we een extra dag op de stage en moeten we opdrachten maken en alles zelf uitzoeken. De stagebegeleider wist ook niet wat Samen Opleiden is, ze dacht dat ze zelf de lessen moest gaan geven aan ons. Pas nadat we op school geweest waren kregen we een mail over de lessen die verzorgd zouden worden en op welke locatie. De lessen van Chris v Gool en Jan Wouter en Wendy waren wel goed. Ook leuk om met studenten van andere opleidingen M&M te zitten.
Werkplekbegeleider	8	Het komt eigenlijk pas net een beetje van de grond. Net pas echt lesgegeven, maar we lopen al eventjes. Ik twijfel. De wpb.
Werkplekbegeleider: expertise	8	Ik denk in 1e instantie de werkplekbegeleider, omdat hij toch meer ervaring heeft als m' n partner. Ik vond het belangrijk wat hij zei en probeerde het voor de volgende keer aan te passen.
Oriënteren op beroep	7	Ik heb wel t gevoel dat ik word klaargestoomd als docent, terwijl je nog moet ontdekken of je het wilt. Ik heb niet t idee dat het daarom gaat.
Duo-stage als voorbereiding op functioneren in team	4	Nee. Ja ergens wel trouwens. Wat wel zo is, als docent geef je ook met meerderen les aan dezelfde klas. Je leert wel samenwerken als docent.
Koppeling: praktisch	3	Door IvL, gewoon ingedeeld als duo.
Voorkeur solo	3	Ik zou de volgende keer ook weer kiezen voor alleen, dat vind ik fijner.
Docenten werken samen	3	Hij ziet in de docentenkamer leraren van hetzelfde vak met elkaar overleggen, bijvoorbeeld qua lessen en toetsen, hoe je het gaat vormgeven en wat goede ideeën zijn.
MBO	3	Op het mbo wordt heel veel samengewerkt door docenten, je werk meer in een team dan op "een vak" gericht.
Zelfde vak	2	ik zei tegen haar: maar dan kun jij je portfolio niet maken! Het is wel goed gekomen, maar dit is niet motiverend. Jij wil maatschappijleer geven of iets wat erop lijkt. En dan kan dat niet eens. Dat is niet echt oriënterend. Beetje n chaos. Op zich loopt allemaal wel, maar goed.
totaal	76	

Bijlage 5: Resultaten vragenlijst begeleiders

In hoeverre ervaar jij de volgende voordelen van duo-stage?	alle begeleiders N=40		IO N=5		SO N=10		WPB N=25		alle begeleiders N=40		
	Gem	SD	Gem	SD	Gem	SD	Gem	SD	% nauwe-lijks	% midden	% zeer
De studenten leren van en met elkaar	4,08	0,79	3,80	0,75	4,20	0,75	4,08	0,80	5,0	12,5	82,5
De studenten vinden steun bij elkaar	4,00	0,74	3,60	0,49	4,00	0,77	4,08	0,74	0,0	27,5	72,5
De studenten kijken de kunst van het lesgeven af bij elkaar	3,80	0,93	3,40	1,36	3,80	0,75	3,88	0,86	10,0	17,5	72,5
De studenten voelen zich veilig bij elkaar	3,68	1,03	3,00	1,10	3,60	0,80	3,84	1,05	15,0	15,0	70,0
De studenten reflecteren samen op de gegeven lessen	3,53	1,07	3,20	0,75	3,50	1,02	3,60	1,13	20,0	25,0	55,0
Een duo-stage is leuk en gezellig voor de studenten	3,48	1,16	3,00	0,89	3,50	1,20	3,56	1,17	20,0	17,5	62,5
Als één van beiden het betere voorbeeld is, laat ik de ander daarvan leren	3,30	1,05	2,20	0,98	3,30	1,10	3,52	0,90	25,0	25,0	50,0
De studenten verdelen taken, wat leidt tot tijdwinst	2,98	1,17	2,20	0,75	3,30	0,90	3,00	1,26	30,0	37,5	32,5
Het zelfvertrouwen van de studenten groeit sterker dan wanneer ze solo stage zouden lopen	2,85	1,11	2,20	0,75	2,80	0,75	3,00	1,23	37,5	35,0	27,5
De leerlingen profiteren, omdat er meer 'handen voor de klas' zijn	2,68	1,33	1,80	1,17	3,00	1,18	2,72	1,34	50,0	10,0	40,0
Voor de leerlingen levert de duo-stage leerwinst op, omdat ze meer en gevarieerdere uitleg krijgen	2,58	1,16	1,80	0,75	3,00	0,77	2,56	1,27	45,0	30,0	25,0
De studenten hebben minder ordeproblemen, omdat er meer volwassenen in de klas aanwezig zijn	2,08	1,06	1,80	1,17	2,40	0,92	2,00	1,06	65,0	22,5	12,5
Ik ervaar tijdwinst, bijvoorbeeld door een nagesprek te voeren met de ene student, terwijl de andere lesgeeft	1,80	0,84	2,00	1,26	1,80	0,75	1,76	0,76	77,5	20,0	2,5

In hoeverre ervaar jij de volgende nadelen van duo-stage?	alle begeleiders N=40		IO N=5		SO N=10		WPB N=25		alle begeleiders N=40		
	Gem	SD	Gem	SD	Gem	SD	Gem	SD	% nauwe-lijks	% midden	% zeer
Bij een duo-stage is er het risico van meelifgedrag	3,75	1,11	4,00	0,89	3,40	1,20	3,84	1,08	12,5	25,0	62,5
De studenten zijn sterker op elkaar betrokken dan op het team	3,55	1,16	3,20	1,33	3,20	0,87	3,76	1,18	20,0	17,5	62,5
Het begeleiden van een duo-stage kost mij meer tijd	3,38	1,26	2,60	1,50	3,10	0,94	3,64	1,23	27,5	25,0	47,5
De studenten leren nu minder hoe het is om alleen voor de klas te staan	3,08	1,29	4,00	1,10	3,10	1,37	2,88	1,21	40,0	22,5	37,5
De studenten durven elkaar niet echt eerlijke feedback te geven	2,95	1,05	3,00	0,63	3,10	1,04	2,88	1,11	35,0	35,0	30,0
Er is te weinig fysieke ruimte in het lokaal voor twee stagiaires	2,68	1,46	2,40	1,50	2,50	1,57	2,80	1,39	57,5	12,5	30,0
Ik krijg een minder hechte band met de studenten, omdat ze ook al elkaar hebben	2,50	1,26	1,80	0,98	2,20	0,98	2,76	1,34	55,0	20,0	25,0
Voor de leerlingen is de duo-stage verwarrend, omdat ze verschillende uitleg krijgen	2,10	0,83	2,20	0,75	2,50	0,81	1,92	0,80	70,0	25,0	5,0

Geef aan in hoeverre je het eens bent met de volgende stellingen:	alle begeleiders N=40		IO N=5		SO N=10		WPB N=25		alle begeleiders N=40		
	Gem	SD	Gem	SD	Gem	SD	Gem	SD	% nauwe-lijks	% midden	% zeer
Het is belangrijk dat er in de stagebegeleidingslessen aandacht is voor de voorbereiding op het lopen van stage in een duo	3,77	1,14	2,80	1,47	3,56	1,34	4,04	0,82	12,8	17,9	69,2
Ik voel me goed voorbereid op het begeleiden van een duo-stage	3,33	1,01	3,00	1,10	3,60	0,80	3,28	1,04	20,0	25,0	55,0
Ik zie het samenwerken van studenten in een duo als goed voorbeeld van samenwerking tussen collega's op school	3,18	1,22	2,40	1,36	3,30	0,90	3,28	1,25	30,0	22,5	47,5
Ik zie het leraarsberoep als een beroep waarin je veel samenwerkt, duo-stages is daarom een goede voorbereiding op goed leren samenwerken	3,08	1,23	2,40	1,36	3,60	0,92	3,00	1,23	30,0	30,0	40,0
Ik begeleid liever een duo- dan een solostage	2,50	1,26	2,00	0,89	2,80	0,98	2,48	1,39	42,5	42,5	15,0

Geef aan in welke mate de volgende vormen van duo-stage zijn toegepast:	alle begeleiders N=40		IO N=5		SO N=10		WPB N=25		alle begeleiders N=40		
	Gem	SD	Gem	SD	Gem	SD	Gem	SD	% nauwe- lijks	% midden	%
Observatie: de een geeft les, de ander observeert.	3,70	1,19	4,20	0,75	3,70	1,27	3,60	1,20	15,0	15,0	70,0
De studenten evalueren de les gezamenlijk	3,63	1,09	3,60	0,80	3,70	1,27	3,60	1,06	12,5	25,0	62,5
De studenten bereiden de les gezamenlijk voor	2,85	1,31	4,00	0,63	3,00	1,00	2,56	1,39	40,0	22,5	37,5
Klassenassistent: de een geeft les, de ander assisteert	2,80	1,29	2,80	1,17	3,10	1,37	2,68	1,26	40,0	20,0	40,0
Ieder geeft een deel van de les	2,63	1,43	3,40	1,02	2,60	1,69	2,48	1,33	45,0	25,0	30,0
Ieder werkt met een deel van de klas aan bepaalde activiteiten	2,48	1,34	2,20	0,98	2,70	1,49	2,44	1,33	50,0	20,0	30,0
Coaching: de een geeft les, de ander coacht (geeft suggesties en steun tijdens het lesgeven door de ander)	2,45	1,09	3,20	0,75	2,10	1,04	2,44	1,10	47,5	32,5	20,0
De studenten voeren de les gezamenlijk uit, ze staan samen voor de klas	2,13	1,31	3,00	1,26	2,00	1,00	2,00	1,36	65,0	17,5	17,5
Ieder geeft dezelfde les aan een deel van de klas	1,83	1,05	1,60	0,80	1,90	1,14	1,84	1,05	72,5	17,5	10,0

Wat zou je aan professionalisering nodig hebben om een duo-stage goed te kunnen begeleiden?	Alle begeleiders N=40		IO N=5		SO N=10		WPB N=25		alle begeleiders N=40		
	Gem	SD	Gem	SD	Gem	SD	Gem	SD	% nauwe- lijks	% midden	%
Kennis over vormen van duo-stage	3,23	1,15	2,40	1,02	3,10	1,04	3,44	1,13	30,0	15,0	55,0
Coachingsvaardigheden	2,80	1,31	2,20	1,17	2,30	1,10	3,12	1,31	47,5	15,0	37,5
Meeliftgedrag signaleren en bespreekbaar maken	2,60	1,20	2,40	1,36	2,40	0,92	2,72	1,25	47,5	30,0	22,5
Conflicthantering	2,38	1,20	2,40	1,36	2,10	0,94	2,48	1,24	55,0	22,5	22,5

Welke criteria vind jij belangrijk om een duo-stage tot een succes te maken?	alle begeleiders N=40		IO N=5		SO N=10		WPB N=25		alle begeleiders N=40		
	Gem	SD	Gem	SD	Gem	SD	Gem	SD	% nauwe- lijks	% midden	%
Voldoende beschikbare lessen	4,58	0,77	5,00	0,00	4,20	1,25	4,64	0,48	2,5	2,5	95,0
Voldoende begeleidingstijd	4,53	0,77	4,20	1,60	4,50	0,67	4,60	0,49	2,5	2,5	95,0
'Klik' tussen de studenten	4,05	1,07	4,20	1,17	3,40	1,56	4,28	0,60	10,0	10,0	80,0

In welke mate vind je duo-stage geschikt in de verschillende niveaus van de opleiding?	alle begeleiders N=40		IO N=5		SO N=10		WPB N=25		alle begeleiders N=40		
	Gem	SD	Gem	SD	Gem	SD	Gem	SD	% nauwe- lijks	% midden	%
Niveau 1 (propedeuse)	3,93	1,33	2,80	1,60	3,80	1,17	4,20	1,20	17,5	10,0	72,5
Niveau 2 (hoofd fase 1)	3,15	1,46	2,80	1,60	2,90	1,45	3,32	1,41	32,5	12,5	55,0
Niveau 3 (hoofd fase 2)	2,50	1,28	3,20	1,33	2,30	1,27	2,44	1,24	50,0	30,0	20,0
Niveau 4 (afstuderen)	1,75	1,04	2,20	1,17	2,10	1,37	1,52	0,75	77,5	15,0	7,5

In welke mate vind je duo-stage geschikt voor de verschillende onderwijsniveaus?	alle begeleiders N=40		IO N=5		SO N=10		WPB N=25		alle begeleiders N=40		
	Gem	SD	Gem	SD	Gem	SD	Gem	SD	% nauwe- lijks	% midden	%
VMBO	2,80	1,81	3,60	1,50	2,50	1,91	2,76	1,77	25,0	15,6	59,4
Havo/Vwo	2,78	1,78	3,40	1,50	2,20	1,89	2,88	1,73	13,0	32,3	54,9
Praktijkonderwijs	2,18	2,02	4,20	0,75	2,30	2,19	1,72	1,87	20,8	16,7	62,5
MBO	1,75	1,88	3,60	1,50	1,20	1,89	1,60	1,72	19,1	28,6	52,4

Bijlage 6: Resultaten vragenlijst studenten

In hoeverre ervaar jij de volgende voordelen van duo-stage?	Gem	SD	% nauwelijks	% midden	% zeer
Een duo-stage is leuk en gezellig	3,90	1,30	12,2	22,4	65,3
Ik voel me veilig bij mijn stagepartner	3,88	1,30	14,3	18,4	67,3
Ik vind steun bij mijn stagepartner	3,67	1,36	24,5	10,2	65,3
Ik leer van en met mijn stagepartner	3,65	1,27	18,4	18,4	63,3
Ik reflecteer samen met mijn stagepartner op de gegeven lessen	3,61	1,34	26,5	6,1	67,3
Mijn zelfvertrouwen groeit doordat ik een stagepartner heb	3,20	1,50	34,7	6,1	59,2
Ik kijk de kunst van het lesgeven af bij mijn stagepartner	2,84	1,35	38,8	26,5	34,6
We verdelen taken, wat leidt tot tijdwinst	2,80	1,46	46,9	18,4	34,7
Ik heb minder ordeproblemen, omdat er meer volwassenen in de klas aanwezig zijn	2,33	1,20	59,3	20,4	20,4

In hoeverre ervaar jij de volgende nadelen van duo-stage?	Gem	SD	% nauwelijks	% midden	% zeer
We worden met elkaar vergeleken door de werkplekbegeleider	2,86	1,39	38,8	28,6	32,6
We zijn erg betrokken op elkaar, en daardoor minder sociaal met collega's op school	2,65	1,25	44,9	22,4	32,7
Mijn stagepartner vertoont meeliftgedrag	2,51	1,49	52,9	19,6	27,4
Het samenwerken kost meer tijd dan wanneer ik alleen stage zou lopen	2,47	1,40	51	28,6	20,4
Ik leer nu minder hoe het is om alleen voor de klas te staan	2,43	1,46	57,2	20,4	22,4
Ik pas niet goed bij mijn stagepartner	2,06	1,36	69,4	10,2	20,4
We durven elkaar niet echt eerlijke feedback te geven	1,73	0,92	79,6	14,3	6,1

Geef aan in hoeverre je het eens bent met de volgende stellingen:	Gem	SD	% nauwelijks	% midden	% zeer
Ik waardeer de feedback van mijn werkplekbegeleider meer dan die van mijn stagepartner wegens zijn grotere deskundigheid	3,82	1,08	14,3	26,5	59,1
Ik zie het leraarsberoep als een beroep waarin je veel samenwerkt, duo-stages is daarom een goede voorbereiding op goed leren samenwerken	3,59	1,24	16,3	20,4	63,3
Het is belangrijk dat er in de stagebegeleidingslessen aandacht is voor de voorbereiding op het lopen van stage in een duo	3,57	1,43	24,5	16,3	59,1
Als ik hulp nodig heb, raadpleeg ik eerst mijn stagepartner, en pas daarna mijn werkplekbegeleider	3,47	1,40	24,5	22,4	53,1
Als ik mocht kiezen zou ik zeker weer kiezen voor een duo-stage	3,27	1,54	32,6	22,4	44,9

Geef aan in welke mate je de volgende vormen van duo-stage hebt toegepast in deze stage:	Gem	SD	% niet	% midden	% (zeer) veel
Observatie: de een geeft les, de ander observeert.	3,59	1,50	26,5	12,2	61,2
We evalueren gezamenlijk de les	3,31	1,53	36,8	10,2	53,1
Ieder geeft een deel van de les	2,57	1,68	55,1	8,2	36,7
We bereiden de les gezamenlijk voor	2,29	1,54	63,3	8,2	28,6
Klassenassistent: de een geeft les, de ander assisteert	2,22	1,23	57,1	28,6	14,3
Coaching: de een geeft les, de ander coacht (geeft suggesties en steun tijdens het lesgeven door de ander)	2,16	1,23	65,3	18,4	16,3
Ieder werkt met een deel van de klas aan bepaalde activiteiten	2,02	1,49	69,4	8,2	22,4
We voeren de les gezamenlijk uit, we staan samen voor de klas	1,92	1,32	73,5	10,2	16,4
Ieder geeft dezelfde les aan een deel van de klas	1,76	1,20	73,4	14,3	12,3

Colofon

Dit is een uitgave van
Kenniscentrum Talent ontwikkeling,
Hogeschool Rotterdam
Museumpark 40, 3015 CX Rotterdam
November 2018

Ontwerp: JARGO Design BV

overtref jezelf

